

*Pimen
Sibir.*

GRAZIA DELEDDA.

LA STÂNĂ ȘI ISPITA

SCHIȚE.

și RĂZBUNAREA

TRADUCERE DE :

C. MUȘLEA.

„BIBLIOTECA SĂMĂNĂTORUL”. nr. 13.

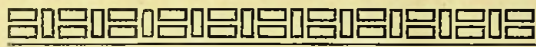
EDITURA BIBRĂRIEI DIECEZANE ARAD.

1916.

Tiparul Tipografiei diecezane Arad.

La stână.

Stâna lui Zio¹⁾ Nanneddu Fenu erà așezată în ținutul Tresnuraghes²⁾, adecă cam la două ore depărtare de orașelul Nuoro, pe un loc frumos de pășune, în care iarba rămâneă verde până în luna lui Iunie. Tot la două-trei zile soția și fata bătrânului, fermecătoarea Manzela, veniau pe jos dela Nuoro și până la stână, pentru ca să guste o zi întreagă aerul cel curat, să se bucure de razele calde ale soarelui și să-i ducă lui Zio Nanneddu merinde.

Buslianeddu, cel mai tânăr membru al familiei Fenu, un ștregărel cu fața brunetă și drăgălașe, pe care toți — cu

¹⁾ Zio = om bătrân, moș.

²⁾ *Tresnuraghes* = cele trei nuraghe (întărituri) de piatră în Sardinia, în formă rotundă și cari servesc de refugiu în timp de război.

mama lui în frunte — îl numiau Tilipirche*),
eră de obicei însoțitorul celor două femei.
Voiesc să zic, că el călăria pe lângă ele, iar
calul lui, o iapă bătrână de culoare închisă,
care nu eră mai înaltă decât Bustianeddu,
făceà și ea cu adevărat parte din familia
Fenu. Numele ei eră Telaporca și probabil
dela ea i-se trăgeà și porecla lui Bustia-
neddu.

Tilipirche și Telaporca își petreceau
viața la olaltă. În fiecare dimineață, când
abiă începeà să se crepe de ziuă, și în
amurgul fiecărei seri, ori cine îl puteà vedeà
pe micul ciobănaș, trecând călare pe iapă
pe drumul alburii de țară și prin lo-
curile singuratiche de pășune, sau și pe
cărărușile pietroase dela Marreri, unde Zio
Nanneddu se coborà în timp de iarnă.

De când Tilipirche crescuse mai mare,
tatăl lui nu mai venià la Nuoro; micuțul
se duceà călare încoace și încolo; îi aduceà
merinde și duceà în oraș lapte, brânză și

---

*) *Tilipirche* = lăcustă (bărbătuș). *Telaporca*
= lăcustă (femeiușcă).

caș proaspăt. Mijlocul de comunicație, se înțelege de sine, erà Telaporca! Ea aveà în spate o șeà veche, lucrată din piele neagră și din lemn și o păreche de dăsagi negri Tilipirche călărià de minune și chiar și în somn și-ar fi aflat drumul prin potecile împrejmuite cu tufișuri de mure și de mastică.

Și dacã desagii nu erau prea grei, el mai luà cu sine și o grămejoară bună de lemne, iar dacã aceasta nu erà cu puțință, luà cel puțin o pereche-două de drobiță (genistă) sau de timian binemirositor.

Tot la două-trei zile, sau cel puțin odată pe săptămână, Zia Ventura sau frumoasa Manzela, se urcau la stână, să cerceze pe Zio Nanneddu, și să se scalde în lumina soarelui.

1 Totdeauna însă luau cu ele și câte-o cusătură sau albituri, pe cari le spălau în râulețul, care curgeà prin *tanca**). (În timpul din urmă Zia Ventura săpase chiar și o bucată de pământ, unde pusese cartofi, și

---

*) Tanca = loc de pășune.

pe care o închisese cu un gard viu de patlagele roșii și fasole, pe care le cultivă cu o adevărată patimă.

Câte odată femeile rămâneau și peste noapte la stână, căci de când Zia Ventura se îndeletnicia cu grădinăritul, eră mai mult acolo.

Manzela se supără din cauza aceasta și o certă pe mama ei, spunându-i că nu-și mai vede de casă de când are grădină. Zia Ventura însă o lăsă să vorbească și se urcă din nou spre grădinița în care legumelor le mergea de minune. Într'o zi fata o amenință pe mamă, că-i va smulge tot ce are în grădină. Atunci Zia Ventura vorbi cu Predu (Pietro) Chessa, un alt păstor, care-și pășteă vitele împreună cu Zio Nanneddu pe tanca cea mare și stă și peste noapte în aceeași colibă; ea îl rugă să fie cu ochii în patru de câte ori Manzela va veni pe la stână.

— Pentru ce nu-i spui bărbatului d-tale?
— întrebă Predu Chessa.

— Nu vreau! El face tot ce voiesc copiii. Când va vedea, că Manzela îmi pustiește grădina, va râde.

— Bine! Voiu avea grije! Și dacă voiu vedea-o, ce să fac?

— Dă-i o palmă, ca din partea mea, dar numai când nu te va vedea Nanneddu.

*

Într'o dimineață frumoasă de Maiu, Bustianeddu și Manzela călăriau veseli spre stână. La dreptul vorbind: numai copilul era călare, căci el nu era atât de cavalier să cedeze locul surorii sale. Manzela însă mergea mai repede decât Telaporca; ea ar fi fost în stare să cutreere toată Sardinia pe jos.

Copiii mergeau veseli, flecărind și râzând, în razele ferbinți ale soarelui, prin livezile cu iarbă proaspătă, presărate cu tot felul de flori frumoase. Manzela își scosese ghetetele și ciorapii și se bucură când picioarele ei goale călcau pe iarba înrourată; când o înțepau însă ghimpii spinilor, înjură.

Nimic mai drăgălaș decât să o vezi pe Manzela înjurând sau schimonosindu-se.

Erà un adevărat copil din popor: rea și răsfățată, drăgălașe și capricioasă. Spunea tot ce-i trecea prin minte, mințià cu cea mai mare nerușinare și nici chiar pe sfinți nu-i cruțà.

De altcum erà foarte evlavioasă și se mărturisià de câte ori trebuia. Relicviile pe cari le aveà însã atârinate la grumaz și micul medalion, pe care Zio Nanneddu i-l adusesse din Roma — da, da, de fapt din Roma, atunci când se dusesse ca martor în marele proces al Sardiniei și pe care îl primise dela un preot, despre care el crezuse că erà papa — toata acestea nu o rețineau dela înjurături.

Manzela aveà optsprezece ani, erà mică de statură și gingașă. Părul ei negru ca întunerecul erà adus peste fruntea puțin lată, de sub care ochii mari și frumoși priviau acum nevinovați și prietinoși, acum mirați, consternați și mânioși. Bustianeddu de multe ori îi spunea că e o fată rea.

Ei începură și acum să se certe. Atunci Manzela rupse o nua de mestecăn și lovì în iapă, așa că aceasta începù să alerge în fuga mare. Bustianeddu însã rămase cu multă si-

garanță în șea, opri apoi în loc pe bătrânul dobitoc și îi strigă surorii sale: „Tu ești în adevăr o fată rea, Manzela!”

Manzela luă atunci o piatră și voia tocmai să arunce în fratele ei, când un om ieși dintr'un tufiș și o agrăi: „Oho, Manzela, și astăzi te urci la stână?” Eră Predu Chessa, care venia tot din Nuoro și mergea deja de o jumătate de oră înapoia lor.

— Da, și astăzi mă urc la stână! — răspunse Manzela țâfnoasă. „De mult nu m'ai mai văzut pe aici!”

— Ah, da! de alaltăieri!

Porniră apoi împreună mai departe. Bustianeddu călăria înainte fredonând un cântec sardinian, iar Manzela se plângea lui Predu de toate răutățile și năsbâtiile fratelui său. Păstorul însă nu o prea ascultă, ci privia înălțimile cu *nuraghele* lor năruite și părea că visează. Predu eră îndrăgostit până după urechi în fetița aceasta și decând Zia Ventura îl rugase să fie cu ochii în patru la Manzela, nu mai avea liniște nici pace. Ori unde mergea sau se opria

zi și noapte, vedeă înaintea sa numai pe drăguța fată. El se cugetase bine la toate și erà decis să o ceară pe Manzela. Căci ce-i lipseă lui? Erà un tânăr frumos și zdravăn, păstor harnic, își aveă turmele lui și un loc de pășunat, așa că puteă să-și întemeieze fără griji o căsnicie. Fata — nu-i vorbă — erà încă prea tânără și copilăroasă, dar ce-i păsă lui? Puteau să mai aștepte încă câțiva ani cu cununia. Lucrul de căpetenie erà să-i câștige dragostea.

Aflându-se acum singur cu fata, se cugetă cum ar face să-i descopere ceea ce aveă pe suflet; inima însă îi băteă cu putere sub pieptarul de catifea și el nu putu să scoată nici cel puțin un cuvânt.

Și totuși, trebuiă să-și ia inima în dinți, căci în depărtare se zăreă deja coliba. Soarele erà aproape sus și-și trimitea asupra lor razele binefăcătoare. Predu simțea cum sângele fierbe în el și cum fața îi arde.

Manzela din contră, își trăsese cărpa până aproape de ochi și mergeă nepăsătoare pe lângă el. Predu sta să o mânânce cu

ochii și simțea o dorință nebună să o strângă în brațe și să o sărute.

— Manzela! — zise el în cele din urmă și se opri în umbra unei stânci, care ascundea privirilor lor coliba, — Manzela, trebuie să-ți spun ceva!

Deoarece însă tot timpul tăcuse, fata îl privi mirată și se opri și ea locului.

Preda se făcuse galben ca ceara, de emoționat ce eră, și Manzela îl întrebă speriată: „Ce ți-s'a întâmplat?”

— Ascultă, — începu el, — iubești tu pe cineva?

— Nu!..., dar ce te interesează lucrul acesta? — îl întreabă fata râzând.

Ea pricepuse imediat unde voia să ajungă Preda și râdea și râdea, căci o astfel de situație nu-și putuse nici când imagina.

El o lăsă să râdă și zise, prinzând din ce în ce tot mai mult curagiu: „Cunosc un tânăr, care te iubește și te-ar lua bucuros de soție... Dacă tu îl vrei Manzela...”

— Acela ești tu, nu-i așa? — întrebă ea cu inima deschisă, privindu-l drept în ochi, și în glumă îl lovi cu nuiaua de mesteacăn, pe care o avea încă în mână.

PREDU tresări și un fulger scânteie în ochii lui negri. Așa-dară Manzela îl iubea? Da, pentru că altfel nu s'ar fi purtat așa față de el. Și după atâta grijă și teamă, o bucurie și fericire neașteptată îl cuprinsese pe Predu, încât era să-și piardă simțirile.

Deodată însă el scoase un gemet, care se auzi până departe pe platou. Ce se întâmplase?

Amețit de bucurie, Predu încercase să o prindă în brațe pe Manzela, dar fata, neobicinuită cu așa ceva, îl lovi cu putere cu nuiaua peste față și nimeri tocmai ochii lui Predu.

Fața îi era plină de sânge și ochii îl dureau cumplit, așa că dacă altcineva, și nu Manzela l-ar fi lovit, ar fi alergat în colibă și și-ar fi adus pușca sau cuțitul. Dar ei ce putea să-i facă? Fără să zică o vorbă, se aplecă spre pârâu și-și spălă sângele de pe față.

Manzela însă nu ştia ce să mai facă de frică; i se părea că a comis o crimă. La început voi să fugă de acolo, dar când văzu că Predu nici nu se vaietă cel puţin, se duse la el şi-i ceru iertare. „Lasă-mă să văd“, îi zise ea, „lasă-mă să văd puţin! O, Doamne, ce am făcut eu, ce am făcut!“

Predul se întoarse în altă parte, fără să zică o vorbă. Pe când Manzela îşi frângea mâinile în desperare, alergă şi Bustianeddu să vadă ce se întâmplase.

„Nimic“, răspunse Predul; „am căzut şi m-am lovit la ochi!“

Plecă apoi cu Bustianeddu, spre colibă.

Manzela veni în urma lor. Acum nu mai râdea.

O, ea observase cum din ochii cei frumoşi ai lui Predul Chessa curgeau lacrimi!

*

Se întâmplă apoi ceva ciudat. Din ziua aceea Predul deveni tot atât de posomorît şi posac ca şi Zio Nanneddu. Nu mai mergea la Nuoro, nu mai vorbea cu nimeni, nu mai cânta şi nu mai râdea.

Cu visurile lui se sfârșise. În nopțile calde și frumoase de lunie, când mirosul de fân proaspăt umplea aierul, Predu nu mai vedeă înaintea sa pe Manzela. Când turma îi păștia în lumina soarelui, behăitul oilor nu mai treziă în sufletul lui decât amintirile speranțelor pierdute.

Când Manzeia veniă la stână, el nici nu o mai privea. Ea putea să smulgă toată grădina Ziei Ventura, căci el nu s'ar fi mișcat din loc. Câte odată, când numai în depărtare zărea cârpa neagră și pieptărelul ei roșu, porniă peste nuraghe și dispărea în tufișuri, ca un tâlhar..

Și totuși Manzela era atât de pretinoasă cu el. Il numia „cumetre Predu“, și în fiecare zi îl întrebă pe Bustianneddu de el. Ea veniă mai des la munte și se interesă de toate. Când Predu pregătea brânză, îi stă totdeauna în ajutor și nici-când nu lăsa să treacă ocazia să nu-i amintească de întâmplarea cu nuiaua de mesteacăn. El însă rămânea liniștit, de tot liniștit. O lăsa să vorbească, dar nu-i răspundeă, și nici nu o învrednicea de vre-o privire.

Ce se petreceă oare între ei?

Manzela îl iubea la nebunie — iar el nu o mai iubea. Manzela umbla tot în urma lui și lui nici că-i păsa de ea, ci simțea o mare bucurie putând să-și răsbune astfel asupra ei. Ea îl lovide în față — da; asta îi stă în dreptul ei de față, dar acum el voia să o lovidască în inimă și inima ei să-i sângereze cum i-a sângerat și lui față. El aștepta numai ocazia potrivită!

Iubirea însă și părerea de rău o uscau pe Manzela pe picioare. Nu era zi, în care să nu-și aducă aminte de lacrămile ce le vărsase bărbatul cel tare, care poate în viața lui nu plânsese nici odată.

Ea deveni și mai evlavioasă; se ruga cât era ziua și făcea peregrinagii la bisericile din Balverde și Monte Orthobene, rugându-se la Maica Domnului să-i redea liniștea sufletului.

Liniștea însă era departe de ea; nimeni nu o mai vedeă răsând și ochii ei totdeauna așa de vioi, erau acum triști.

Toți observaseră schimbarea cea mare ce se făcuse cu ea și Zia Ventura stă să jure, că fata ei e vrăjită. Manzela însași ajunsese să creadă că e vrăjită și toți ai casei se hotărâră să-i caute leacul. O duseră deci la Peppa Frunza, o femeie care făcea pe medicul. Ea o măsură pe fată în lung și în lat și din această măsurare se convinse, că fata e vrăjită de trei luni de zile. Zia Peppa aprinse apoi un foc, și în el aruncă sfoara cu care măsurase pe Manzela, niște rosmarini, câteva pene de cucuveică și alte burueni făcătoare de minuni, apoi îi spuse bolnavei să sară de trei ori peste ele, în timp ce Zia Peppa rostiă mai multe rugăciuni tainice.

Lucrul acesta se repetă de mai multe ori, până când Zia Peppa crezu că fata e vindecată. Nici vorbă însă! Fata era tot îndrăgostită în Predu. Umbla ca nebună în toate părțile și nu putea fi liniștită decât sus la Tresnurages, în lumina caldă a soarelui, care se revărsa peste iarba îngălbenită, peste spini și peste miriștea galbenă.

Acolo sus erà Pedu, care nu mai râdea și nu mai cânta; care lăsase să-i crească barba și care cu buzele strâns lipite una de alta și cu ochii întunecați, erà mai frumos ca ori și când.

Insuși Zio Nanneddu observă nebunia Manzelei, din care cauză erà tot supărat.

Dar ce erà să facă? S'o oprească de a veni la munte? Nu, căci el singur n'ar fi putut trăi fără să o mai vadă. După multă cugetare, se decise în fine să-și caute alt loc de pășune, iar cel dela Tresnuraghes să i-l lase lui Predu, pe lângă o despăgubire oarecare. El le isprăvi toate în cea mai mare taină, și într'o zi îi spuse Manzelei: „Spune mamei tale, că mâne mă mut cu turma în alt loc!“

— Și Predu? întreabă ea deodată.

— Nu, el rămâne aici peste toamnă.

Ea nu mai zise nimic, dar desperată ei luă o hotărâre și pleacă în căutarea tânărului păstor.

Nu-l află însă nicăiri. În liniștea adâncă a după-amiezei calde, întreg șesul păreà că

dormitează și oile stăteau somnuroase la umbra tufelor.

După multă căutare îl observă în sfârșit pe Predu în depărtare și grăbi spre el. Tot trupul îi tremura și fața îi ardea de fierbințeală și emoțiune.

Când o văzî, Predu tresări. El o privi și o întrebă: „Ce e? Pentru ce alergi așa?”

— E adevărat, că tata pleacă, iar tu rămâi aici? — întrebă ea stăpănită de teamă.

El răspunse rece: „Așa se pare:”

— Așadară... eu să plec... și tu nu vrei să-mi spui cine eră tânărul, care...

El nu o lăsă să vorbească mai departe. Cu o voce, din care isvorea numai mânie, patimă și ură, strigă: „*Eu* eram acel tânăr!”

Manzela eră nimicită. Iși pierduse orice speranță, căci eră destul de clar, că Predu o urăște. Ea nu mai putea, nu, nu mai putea! Căzu pe iarbă și izbucni în plâns.

Văzând aceasta, Predu îngălbeni și în sufletul său simți ceva, ce nu se potrivea

de loc cu aceea ce țintise el prin răsbunarea sa. Tot sângele i-se suie în cap și totuș nu află altă întrebare mai bună în fața durerii ne-bune a fetei, decât: „Ce dracu ai tu, Manzela?”

Dar ea nu răspunse și Predu se depărtă în grabă.

*

Mai târziu când Manzela se săturase de plâns și se întoarse la colibă, Zio Nanneddu o chemă mai la o parte și-i spuse: „Manzela, Predu Chessa te-a cerut de soție!”

Ispita.

Felice Nurroi erà un om foarte evlavios. Stâna lui se aflà în apropierea râului Tirso, pe locurile de pășunit ale stăpânului său, un cavaler tânăr din Marghine*).

Felice erà aproape de cinci-zeci de ani, mic de statură, fără barbă și pleșuv. Fiindcă sufereà mult cu ochii, purtà totdeauna ochelari negrii, provăzuți cu o rețea de sârmă; îmbrăcăminteà lui constà din o manta veche de soldat, de culoare albastră, legată peste mijloc cu o cordea, pentru ca să arate mai strâmtă. Văzându-l de departe, ai fi jurat, că e un călugăr.

Din cauza evlaviei sale duse la extrem, nu puteà să ajungă la bunăstare: lucrà ca un bou și da regulat stăpânului său jumă-

---

*) La catena del Marghine = un șir de munți în interiorul Sardiniei.

tatea — poate și mai mult. Norocul încă nu-l prea slujă, căci dacă de pildă împărțiau taurii, stăpânul aveă ocazie să-i vândă totdeauna cu preț bun, pe când Nurroi de cele mai multe ori trebuiă să-i deă aproape în cinste; tot așa pățiă și cu brânza, cu vacile și cu altele. El însă nu se plângeă nici odată.

În tinereța sa Felice ținuse mult să se facă preot; eră însă prea sărac și prea prost ca să poată ajunge așa ceva. Dacă a văzut, că nu merge, s'a căsătorit cum a dat D-zeu, numai să aibă copii, dintre cari cel puțin pe unul să și-l facă preot. Și speranțele nu l-au înșelat, căci Antine¹⁾, fiul său cel mai mare, aveă să ajungă preot. Celălalt copil eră surdo-mut și-i ajută tatălui său la stână. Nevasta îi murise de mult.

Într'o sară de August tatăl așteptă sosirea fiului său Antine, care veniă pe ferii acasă din seminarul dela Nuoro^{*)}. Zio^{**)}

---

¹⁾ Antine = Constantino.

^{*)} Nuoro = orașel în provincia Sassari; locul natal al autoarei.

^{**)} Zio = unchiu, expresiune pentru oame-nii mai bătrâni din popor.

Felice și Minnal, surdo-mutul, în etate de 12 ani, steteau lângă zidul ce împrejmuiă tanca*) care da în drumul de țară. Soarele asfințise deja și liniște adâncă domnea peste întinsul pășunilor arse de soare, printre cari eră risipită unde și unde câte-o tufă sau o stâncă, până în depărtare, cât vedeai cu ochii. Spre apus curgea râul lat și afund; țărmurii albi și nisipoși erau ici-colo pătați cu flori frumoase și cu tufe de soc și oleandru, cari se întindeau până la colibi și la târlele oilor. Spre răsărit, după un zid de piatră, înnegrit de vremuri, între o viie păraginită și o pădurice de olivi, se află o vilă veche de piatră cu un turn dărîmat alături. În această vilă locuia peste an un servitor al tînărului cavalier din Marghine, care sub pretextul că supraveghiază moșia și locurile de pășunit, pe cari pășuneă o herghelie întreagă de cai ai stăpânului, făcea ce voia și îl fura fără teamă.

---

*) Tanca = loc de pășune, închis jur împrejur cu zid.

Ca în toți anii așa și acum, Antine, prietenul din copilărie al tânărului stăpân, avea să locuiască o odae din vilă.

Vacile, pătate cu roșu și negru, caii și mânzii cu coame strălucitoare, pășteau în liniște pe miriște; un mînz alb, după ce beu din părău, necheză frecându-și coastele de un oleandru. Un vînt călduț se ridicase dinspre râu, împrăștiind în aer miros de flori de oleandru; departe la orizont se ridică Monte Urticu, în ceața vineției.

Micul Minnai privi vesel, cu ochii lui mari, limpezi și rîzători spre drumul pustiu de țară; sosirea fratelui său eră pentru el în fie-care an cel mai însemnat eveniment.

Un om veniă călare cătră ei. Zio Felice îl observă și se bucură, crezând că e Antine. „Nu e fratele tău?“ întrebă el pe copil.

Minnai, după ce observă cu atențiune mișcarea buzelor tatălui său, scutură din cap; el recunoscuse deja calul și pe stăpânul lui.

Țăranul veni mai aproape și se opri înaintea zidului.¹ Ca și Felice Nurroi, el încă eră din Ottana, un sătuleț sărac, ca vai de el, despre care se zice în cântecile populare:

„De ottanta duas missas chi aias,
Una sola ud'as comino, e cando l'as“.*)

„Ne prindem că eu știu pe cine așteptați?“ zise el râzând.

„Să ne prindem!“ răspunse Zio Felice zâmbind.

„Pe o țigare! Sosește îndată, fiți liniștiți. L-am văzut“.

„E rumen, gras, și voinic?“

„De pe acum samănă a protopop!“

Zio Felice își scoase tabachera de os și se răzică de zid; țăranul se aplecă într-o parte, luă tutun și plecă mulțumit mai departe, ca și când ar fi luat și el parte la veselia lui Nurroi.

Minnai observă însă acum diligența, care trecea în fiecare seară pe vremea aceasta; el privi în fața tatălui său.

---

*) Din optzeci și două de liturghii, ce le avea, mai are una, dacă o mai are și pe aceea — “

„El e?“ întrebă Zio Felice.

Copilul dădu din cap afirmativ.

Amândoi erau stăpâniți de bucurie; se răzimară de zid și făceau semne cu capul și cu mâinile.

Din diligență însă nu le întorcea nimeni salutul. Sosind lângă zid, ea se opri. Antine se scoborî și închise ușa în timp ce surugiul îi dădu geamantanul. Crescuse mare, aveă o față expresivă, cu un nas frumos de vultur și purta reverendă cu nasturi roșii, ca toți seminariștii.

„Bine ai venit! Bine ai venit!“ zise tatăl. De oare-ce însă doi călători din diligență îl priviau, Antine roși ca și când s'ar fi rușinat de omul cu ochelarii prinși cu sârmă pe după ureche, de moșneagul cu mantaua albastră și de fratele său, care stă să-l mânânce cu ochii lui mari și albastrii, zâmbitori.

Numai după ce diligența porni mai departe, Antine, trecând prin coridorul deschis numai pentru el, se lăsă să fie îmbrățișat și sărutat de tatăl său. Copilul

rămase mai la o parte; el venise numai ca să ducă geamantanul fratelui său.

„Minnai, ce mai faci tu?“ zise Antine, întorcându-se spre fratele său.

Zio Felice nu se mai putea sătura să-l privească pe primul său născut, deși era stânjenit oare-și-cum de statura înaltă și de indiferentismul lui de seminarist.

Ajuns în colibă, Antine se desbracă de reverendă și o împătură frumos la olaltă; el mănca lacom ceea ce-i oferî tatăl său și beu de mai multe ori din plosca încrustată cu flori. Aceasta îl aduse în o dispoziție mai bună. De altfel era un băiat bun, puțin cam iute de fire, dar cuminte, ambițios și mai pre sus de toate foarte silitor.

Văcarul și rîndașul, cari tocmai se întorceau de la câmp, îl primiră ca pe un frate și el trebui să le povestească numai decât evenimentele mai însemnate din viața sa de seminarist.

„Directorul mă are foarte drag; directorul a zis cătră mine așa, directorul a făcut cu mine . . .“

Zio Felice ascultă cu gura căscată și eră mândru de băiatul lui, care vorbiă cu directorul ca și cu tată-său!

„Și . . .“, întrebă văcarul șiret, „în îndrăcitul ăla de seminar nici vorbă nu-i de petreceri, nu-i așa . . . ?“

Zio Felice însă îndată îi tăiă vorba: „Cugetă-te ce vorbești, Tanu. Mai întâiu trebuie să știi că seminarul nu-i un loc îndrăcit. ș'apoi, n'ar trebui tu să întrebi astfel de lucruri.“

„Mai du-te și dracului!“ îi răspunse văcarul.

Antine, care bine pricepuse unde voiă să bată văcarul cu vorba lui, se înroșise ca o fată mare, și îi răspunse foarte naiv: „O, în iarna aceasta am dat atâtea reprezentațiuni!“

„Ce?“

„Tu nu înțelegi ce însemnează asta. Să vezi, totul e ca în povești; doi sau trei seminariști se îmbracă ca domni, eu și încă unul ca femei, altul ca servitor și apoi vorbim și lucrăm ca și când am fi cutare sau

cutare și reprezentăm o întâmplare oareșicare. Întocmai ca la teatru.“

Tanu nu pricepî mult din asta, dar în schimb zâmbi batjocoritor.

„Pentru ce râzi?“ îl întrebă năcăjit Antine. „Tu nu înțelegi nimic din toate acestea. Când dădeam câte o reprezentațiune, atunci veniau toate doamnele și toți domnii din Nuoro și atât de mult le plăcea, încât băteau în palmi ca niște nebuni“.

„Și adecă voi vă îmbrăcați ca femei?“

„Sigur“, zise Zio Felice, „dacă superiorii permit așa ceva, asta se chiamă că e bine făcut“.

„Da da“, aprobă rîndășul, „voi și de altfel sunteți îmbrăcați ca femeile“.

El spuse aceasta fără un pic de răutate, căci eră prea mărginit; Antine însă i-o luă în nume de rău, dădû din umeri și se sculă de pe bancă.

„Sunteți niște dobitoci! Cu voi nu se poate omul înțelege; să mergem“.

Zio Felice află în purtarea fiului său prea multă trufie, dar nu cuteză să-l dojenească.

Într'aceea se făcuse noapte ; de cătră rîu se auzià murmurul monoton al apei și freamătul oleandrilor, cari împrăștiau în aer un parfum îmbătător.

Minnai luă geamantanul și reverenda pe umăr și plecă vesel înaintea tatălui și a fratelui său, spre casa de piatră.

„Băiete!“ zise acum păstorul, „să-ți spui un lucru. În casa stăpînului locuiește încă și acum tot Pera, servitorul. Nu țî-o spui asta ca să te dojenesc, dar cu cât îmbătrînește Pera, cu atît devine tot mai rău-tăcios. Dumnezeu să-i ajute, tu însă nu te luà după vorbele lui“.

„Dar ce ar și puteà el să-mi spună?“ întrebă disprețuitor Antine. „Dacă-mi va spune ceva, îl las să vorbească ! Când eram încă copil, mă trimeteà în pădure să-i cauț buruieni pentru vrăjile lui“.

„Dumnezeu să ne păzescă ! Să-l lași să vorbească, nu, asta nu-i frumos, nu fi prea îngâmfat și adu-ți aminte că tu nu ești decît fiul unui păstor ; răspunde-i, dar nu te luà după vorbele lui și nu-i mai căutà nici buruieni.“

„Ce vorbești d-ta?“ zise Antine și râsul său argintiu răsună până departe în bolturile goale ale vilei.

Ajungând, mai aproape de vilă, ei auziră un ciocănit neîntrerupt; ușa dela bucătărie eră luminată și prin ea îl văzură pe Zio Pera spărgând simburi de migdale cu o piatră; o grămăjioară frumoasă de migdale, curățite de coaje, stă dejă înaintea lui.

Când auzi pașii celor ce se apropiau, Zio Pera se sculă de pe scaun; eră un om înalt și slab, cu părul lăsat lung pe spate și cu un ochiu. Oamenii ziceau, că ochiul, ce-i mai rămăsese, îi eră deschis și în somn.

„Să te ia dracul, ai crescut și tu ca un plop“, zise el cătră Antine, ca de bun sosit, ceea-ce însă nu-i plăcû lui Zio Felice. „Cred că acum nu te vei mai furișă lângă mine când dorm, ca să vezi dacă nu mi-e deschis ochiul și în somn“.

„Nu mă mai năcăji!“ îi zise Antine râzând.

Zio Pera luă de pe masă lampa de fier cu patru brațe și se urcară pe treptele de piatră.

Odaia lui Antine, sărăcăcios mobilată, eră tot aceeași : un pat de lemn, un scaun, o masă și un oratoriu ; o icoană a sfântului Ilie pe un părete, o podeală de lemn stricată și praf mult.

După ce bătrânul Felice și Minnai își luară noapte bună, Antine își scoase ce aveă în geamantan, iar Zio Pera început cu palavrele lui.

— Ai venit cu molitvelnicul ? Care e ? ăsta de aici, ori cel de colo ? Anul trecut ai zis, că în vara asta te întorci cu el . . .

— De așa ceva nu-mi aduc aminte !

— Tu ai zis ; ori poate sunt eu un mincinos ?

— Nu zic !

— Să scurtăm vorba ! Ai adus cărțile sfinte ?

— Toate cărțile pe cari le cetim noi, sunt sfinte, — zise Antine patetic.

— Ei, ei, *Signorino* (domnișorul) mi-a spus, că voi cetiți în seminar mai mult cărți rele decât bune. |

— Fii bun și mă cruță cu d'astea! — strigă Antine, care începea deja să se supere.

Zio Pera stă să mânânce cu ochiul său cărțile seminaristului și începù din nou.

— Da, da, Zio Felice e o vulpe bătrână! Știe el pentru ce vrea să te facă popă! Când vei li odată în stăpânirea cărților sfinte, cine poate să-ți mai facă ceva? Atunci vei putea porunci cărților, și vei putea blăstămă pe cine vrei, și vei putea face rău dușmanilor tăi.

Celălalt tăcea.

— Pentrucă din cel lovit de carte, vreau să zic din cel blăstămat cu cărțile sfinte, nu se mai alege nimic. Chiar nimic! Dar spune-mi, frățioare, ști tu cel puțin rugăciunea cu care poți face, ca un creștin să nu se mai sature, ori cât ar bea și ar mânca? Dacă o ști, atunci poți să devii om cu stare încă înainte de a fi sfințit. Să vezi numai; e prin părțile acestea un bandit; eu i-am spus de tine și de cărțile sfinte. E de ajuns, dacă ai molitvelnicul și reverenda...“

— Știi că ești de nesuferit, Zio Pera!
— zise mânios Antine. — Ești nebun?

— Nebun, nebun! O, tu ești tot atât de viclean ca și tată-l tău, trăzi-v'ar D-zeu! El ți-ar da o sută de sous-i, dară . . .“

— Fă-mi plăcerea și pleacă de aici! Pleacă, dute!“

Servitorul pricepî, că pentru ziua aceea nu mai eră nimic de făcut și plecă fără să se simtă cătuși de puțin mîhnit.

— Uff! Ce oameni proști! — își zise Antine, după ce rămase singur.

El se apropiă de fereastră. Toate locurile și toți oamenii de aici îi erau antipatici. Viața de seminar eră cu mult mai bună și regulată, deși puțin cam pedantă. Cine ar fi putut crede, că el nu se va bucura de libertatea ce-o avea pe tanca și în coliba părintească?

Mult timp rămase el la fereastră, de unde deosebiă tot mai clar, în întunerecul ce-l împrejmua, râul care spumega jos în vale; peste vârfurile maslinilor și magdalilor bătrâni ce încunjurau vila, străluceau stelele.

Antine erà trist și îl dureà capul; se cugeta la Nuoro, la tovărășii săi, la preumblările frumoase, la discuțiile teologice — cum le numiau ei — și la altfel de discuții. Aci nu aveà cu cine să schimbe două vorbe. Tatăl său? Fratele? Ceilalți? Toți îi erau antipatici. Acum vedeà toate lucrurile altcum decât cu un an mai înainte. Mantaua și ochelarii tatălui său îi displăceau tot atât de mult ca și ochii caraghioși ai fratelui său, ca și favoritele groase ale lui Tanu și ochiul îndrăcit al lui Zio Pera. De nimeni nu-i plăceà! Simția în el un mare gol și se simția umilit, ca și când n'ar fi fost în elementul său. Liniștea tainică a nopții îl ameți cu totul și mirosul cel tare al florilor de oleandru trezi în el dorințe ascunse.

Se culcă apoi și adurmi îndată, dar și în somn se simți neliniștit, visând, că Zio Pera îi fură cărțile...

* * *

Obicinuit să se scoale de dimineață, încă nici nu se crepase bine de ziuă și Antine sta la fereastră, fluerând și cântând. Gândurile grele din ajun dispăruseră și

acum se simția nespus de fericit, că poate să petreacă câțva timp în libertate. Iși puse cărțile în siguranță, se scoborî jos în tanca, alergă înapoi și încolo, făcu exerciții gimnastice și cântă melodii italienești, cari nu mai fuseseră auzite prin părțile acelea ale Sardiniei. Cele dintâi raze ale soarelui schimbă scăieții galbeni într'un covor auriu smălțat cu flori albastre; râul cu apă limpede spumegă în vale, ducând cu sine florile scuturate.

În altă parte mânzii alergau înapoi și încolo nechezând. La vederea lor, Antine fu cuprins de un sentiment de bucurie...

Zio Felice și Minnai mulgeau vacile; amândoi ardeau de nerăbdare să-l vadă pe seminarist. Zio Felice zâmbia fără să știe pentru ce și se cugeta la ziua, când Antine va servi prima dată ca preot. El se socotea cel mai fericit om de pe fața pământului și vorbea cu vacile, cu Minnai cel surd, vorbea cu tot ce-i venia înainte.

Curând după aceea sosi apoi și Antine; el beu lapte, se jucă cu Minnai și era cu mult mai vesel decât în ajun.

Zio Felice nu-și putea lua ochii de pe el și în continuu prindea relicvia ce-o avea pe piept, rugându-se la Sft. Ilie și Sfta Barbara pentru binele fiului său.

Când veni seara, Antine povesti lui Tanu și rândușului despre viața din seminar și despre viața dela oraș. Cel din urmă îl asculta cu gura căscată; Tanu din contră făcea pe prostul, înțelegând tot pe dos vorbele lui Antine, care turba de mânie; de fapt însă sta și Tanu uimit de cele ce auzia. Mai mult îl interesau reprezentațiunile; el nu-și putea închipui: cum putea cineva să facă pe boier sau pe slugă, fără să fie boier sau slugă — și nu observa, șiretul, că el însuși se pricepea de minune la așa ceva.

După vre-o zece-douăsprăzece zile însă, Antine începu să se plictisească. Încă nici nu pusese mâna pe vre-o carte. Când era în vilă, bătrânul servitor nu-l lăsa nici odată în pace cu palavrele lui și nu știa cum să-l înduplece pe Antine să-i dea mână de ajutor la vrăjitoriile lui.

— Spune-mi, florica mea, să nu-l aduc odată aici pe respectivul ?

— Ce respectiv ?

— Te faci că nu știi !... Pe banditul de care ți-am vorbit.

— Și pentru ce oare ?

— Pentru ca să ne înțelegem odată...

— Ce să ne înțelegem ?

— Cu vrăjile !

— Ah ! fire-ai afurisit, Zio Pera ! Nu mă mai năcăji, ori te ia dracu' !

— Aha, tu înjuri, popă mârșav ! De te-ar auzi numai tată-tău, porumbelule ! Tată-tău, e vulpe bătrână ! Are un fecior care înjură și vrea să-l facă popă ! Trăsni-l'ar Dumnezeu ! Ei, facem ori nu facem ?

— Zio Pera ! Vrei poate să nu mai calc în ruina asta ? Sunt sătul ! Dă-mi pace !

Zio Pera îl lăasă deocamdată în pace, ca să înceapă din nou mai târziu : Imprumută-mi cel puțin reverenda, vițalușule ! Nu te teme ; nu ți-o stricăm ; și o carte. Reverenda are niște nașturi roșii ca și fragile, dar asta nu strică. Cât ceri pentru toate acestea ?

— Un drac! Dacă nu taci, îi scriu stăpânului tău. Nu numai atât, dar îi voi mai scrie că din migdali nu-i lași decât cojile!

— Minți, părințele! Tu înjuri, ba și minți; ești plin de toate păcatele. Știe el bătrânul Nurroi pentru ce vrea să te facă popă!

— Blăstămat să fii! strigă Antine depărtându-se.

El se plictisea tot mai mult și era tot mai trist.

Seara, când Zio Felice se ruga pentru mântuirea sa și a fiului său, Antine se simțea trist și nefericit și adâncit în gânduri privea în zarea scaldată de lumina lunii, care trezia în sufletul său dorul de o viață necunoscută și imposibilă.

Pe la mijlocul lui Septemvre Antine luă parte la o serbare populară, unde se întâlnește cu pretinul său din copilărie, cu proprietarul moșiei, al cailor și al vacilor, cu tânărul cavalier Don Elia, care era încă sub tutorat. Faptul acesta însă nu-l opriă pe Don Elia să-și împlinească toate poftele;

chiar și la această petrecere făcu o mulțime de nebunii, se prinse și el în joc cu feciorii și cu fetele de țăran, luă parte la întrecere cu calul său alb ca laptele, făcea ochi dulci femeilor și bea cât patru. Don Elia era un tânăr frumos și simpatic: palid, cu ochii și cu părul ca peana corbului, purta un costum alb și o pălărie de paie, mare, cât una de damă. Când îl văzu pe Antine, alergă spre el, îl îmbrățișă și-l sărută ca pe un frate. „Mai ții minte, Antine, când te-am bătut odată? Acum ești mai mare și mai puternic decât mine. Nu vrei să te faci soldat?”

— Nu, căci pe când ar fi să fiu asentat, voi fi sfințit de preot.

— O, da, tu te faci preot. Ce prostie!

Elia îl purtă pe pretinul său din șatră în șatră și îl sili să bea. Antine se codi la început, dar apoi luă un păhărel de mescolanza (licheur) și beu, mai mult de dragul pretinului său. Încetul cu încetul însă se obicinui cu beutura și cătră seară amândoi erau amețiți.

— Eu trebuie să plec acasă, — zise Antine, mai mult bâlbâind, și-și căuta calul.

Elia zâmbi disprețuitor, cum îi era obiceiul, și-l întreabă: „Unde vrei să pleci?”

— La stână. Tata mă așteaptă!

— Cine e tatăl tău?

Unul din păstorii mei. Rămâi dară la stăpânul tău. Tatăl tău nu-ți va zice nimic; dacă ar încerca, i-ași da drumul. Mâne dimineață viu și eu cu tine.

Antine se învoi. Ei se așezară sub un stejar mare și petrecură noaptea în liber.

Când Antine se deșteptă în dimineața următoare, îl dorea capul. „Oh, își zise el, ce ar zice tatăl meu, dacă ar ști de asta?”

Lui nu-i era rușine de tatăl său, cât mai mult de sine însuși; se cugeta la palavrele lui Zio Pera: „Frumos popă va ieși și din tine!”

Don Elia însă se ținu de cuvânt; el îl însoți pe Antine. Pe drum călăreții o ținură într-o vorbă și într'un răs. De câte ori venia însă vorba despre cariera seminaristului, Antine își pierdeă toată voia.

Zio Pera află numai decît despre sosirea stăpânului, căci pretinul său, banditul, care încă luase parte la serbare, îl încunoștințase din vreme, așa ca servitorul să poată lua măsurile necesare.

Aceasta însă nu-l împedecă pe Zio Pera să se arate foarte surprins de sosirea stăpânului său. „Ce mai face tutorul?“ întrebă el cu un zâmbet răutăcios, în timp ce lua șeaua de pe cal.

„Să-l ia dracu!“ zise Don Elia și își puse piciorul pe o piatră, pentru ca să-și ia jos pintenii.

Zio Pera, slugarnic și lingușitor ca toți cei de felul lui, îi sări în ajutor și pe când îi desfăcea pintenii, îl întrebă șoptind: „Ai venit să iai bani?“

— Da!

— Felice Nurroi nu cred să aibă nici un ban, dar fiul său ar putea face rost de așa ceva.

— Cine? Antine?

— Antine!

— Se poate? — întrebă uimit Don Elia.

— Să nu zici nimic; lasă-mă pe mine să lucr. După aceea vom mai vorbi noi.

Pe Zio Felice îl supără mult vestea despre sosirea stăpânului său. El căuta să împlinească totdeauna voia lui Dzeu și să iubească pe semenii săi, dar pe stăpânul lui cel prea ușuratic, nu-l putea iubi. Don Elia era înglodat în datorii și de multe ori cerea bani împrumut dela Zio Felice, dela păstorul lui cel sărac lipit pământului, care cât e anul lucra ca un rob, numai ca să poată susține pe fiul său la studiu.

— Pentru el ai rămas toată noaptea? — îl întrebă Zio Felice pe Antine, care venise a doua zi singur la stână. — Bagă de seamă, băiete! Tu ești fiul unui păstor și stăpânul e cavalier; nu vă prea potriviți amândoi.

— Pentru ce? — întrebă Antine îndârjit; ar trebui să-i fim recunoscători, pentru-că...

— Cum crezi; dar bagă de seamă. Nu e frumos să vorbești de rău pe de-aproapele tău, dar trebuie să ști, că nu te potrivești cu el. El e bogat și n-are lipsă să mai studieze. El împrumută bani dela cămătari și-și pe-

trece zile de-arândul. Și apoi: nu crede în D-zeu!

— Apoi da, așa sunt domnii din ziua de azi; nu prea cred în astfel de lucruri. Dar Don Elia e tânăr încă, și cu timpul va crede și el.

— Râm ne încă mult timp aici?

— Nu știu, dar mult nu cred să rămână.

— De-ar da Dzeu și sfânta Barbara să plece deja mâne!

Don Elia însă nu plecă nici mâne, nici poimâne. La trei zile după venirea lui, sosi un servitor al tutorului, să întrebe dacă e la tanca; servitorul aduse cu sine o păreche de desagi cu de-ale mâncării, dar Don Elia le respinse batjocoritor.

— Spune-i stăpânului tău să arunce pânea și carnea la câinii lui, iar tu vezi de pleacă de aici cât mai îngrabă. Dacă te mai văd aici, îți dau o bătaie de mă ții minte!

Don Elia își petrecea de minune, Mânca și bea cu Antine, călăreau la olaltă,

se scăldau în râu, jucau cărți și morra*),
ca doi hamali.

Pe ochelarii lui Zio Nurroi însă se lăsase
o ceață groasă O! dacă frica de Dumnezeu
nu l-ar fi reținut, el ar fi blăstămat pe
tânărul său stăpân, care ducea o viață atât
de destrăbălată și îl ducea și pe fiul său la
peire. Toate amănțările erau însă zădarnice!

Antine nu se mai plictisiă; acum avea
cu cine să-și petreacă timpul.

Intr'o seară cei doi prietini se aflau
în odaia lui Antine. Încă nu aprinseseră lampa.
Elia sta lângă fereastră și cânta:

*„O tu che giaci là su la florita,
Collina tosca, e ti sta il padre accanto“ ...**)*

Se cugeta însă la altceva, căci de
odată încetă să mai cânte și zise: „Poimâne
plec, Antine, și tu nici acum nu știi pentru
ce am venit aici!“

---

*) Morra = jocul degetelor, constând în
a ghici cât mai curând câte degete ține deschise cel
cu care joci.

***) Inceputul unui cântec popular italian.

— Pentru ca să-ți vezi moșia!

— Hm, mare lucru — zise Elia disprețuitor. — Tatăl tău e om prea cinstit, apoi cai și vacile nu iau lumea în cap numai așa cu una cu două. Numai vrăjitorul cel bătrân, Zio Pera, nu-mi lasă din migdale decât cojile; dar ce-mi bat eu capul cu câteva migdale! Ghîci, pentru ce am venit eu aici?

— Pentru ca să-ți petreci!

— Nici vorbă! Ghicește mai departe!

— Pentru... Nu știu pentru ce!

— Să-ți spun dară eu. Pentru ca să fac rost de niște bani.

— Bani? Aici? — întrebă celălalt rîzînd.

— Da, aici! Nu rîde, prietine; aici sunt bani mai mulți decât oriunde în alt loc. Însă de astă-dată tatăl tău nu mi-a făcut pe voie.

— De astă dată?

— Da, pretine, de asta-dată; pentru că altă-dată totdeauna mi-a făcut pe voie. Nu-i vorbă, nici nu m-am cugetat eu până

acum să-i dau înapoi ce este al lui, dar nu din răutate am făcut-o asta. Eu nu o să fiu totdeauna numai la aparență stăpân peste ale mele, și odată îmi voi ști face datoria. Tatăl tău m-a împrumutat în multe rânduri, fără camătă și fără obligațiune, dar tocmai pentru asta poate să fie mai sigur de banii lui. Știi tu, cât îi sunt dator? Ce crezi?

— Cu o sută de lire, — zise Antine sfios, crezând că a zis prea mult.

— Mai mult!

— Două sute? — Intreabă celalalt mirat.

— Și mai mult!

— Trei sute?

— Trei sute șapte-zeci și două!

Antine nu răspunse nimic; se simțea prea stânjenit. Elia încă eră confuz.

După cât-va timp însă el continuă: „Știu ce crezi tu, Antine. Tu te întrebi: Oare ce face omul ăsta cu atâta bănet? Nu-i așa?”

— Nu, nu!..

— Nu nega! Nu-i frumos din partea ta să faci pe fariseul. De bună seamă, tu nu poți să știi ce mare lipsă are omul de bani, mai ales când îi lipsesc. Și dacă ai

știi ce plăcere e să arunci banii încoace și încolo! Lumea crede, că eu cheltuesc cei mai mulți bani în orașe; dar nu-i adevărat. În Cagliari spesam pe lună cincizeci și cinci de lire, în Neapol și mai puțin. Aici poate trăi ori și ce student ca un boier, cu patruzeci și patru de lire pe lună. Acolo nu te cunoaște nimeni și poți să trăiești cum îți place. Dacă vii însă la țară, se schimbă foaia, aci trebuie să cheltuiesc mult, și dacă ai cutriera Sardinia, te-ai convinge și tu, că proprietarii mari cheltuiesc totdeauna de două sau de trei ori mai mult decât venitele lor. Da, și să-ți mai spun ceva. Eu aș putea se mă curăț de datorii. Dacă aș vinde numai mânzii, aș putea să-mi plătesc toate datoriile, și apoi m-aș însura și eu și mi-aș lua o nevastă bogată. Și odată însurat, îmi vii și eu la minte, voi munci și nu mă voi cugeta decât la copii. Până ce sunt însă liber, vreau să-mi petrec; altfel ce rost mai are viața asta? Peste cincizeci sau o sută de ani moșia asta va fi a altuia; atunci ciolanele noastre vor fi deja

putrezite și ele. Se poate însă că așa ceva să se întâmple chiar și peste un an — așa dară omul trebuie să-și petreacă cât trăiește și să nu-și prea bată mult capul cu năcazurile. Pentru ca să-mi petrec însă, am lipsă de bani; fără bani nu pot să trăiesc și când nu voi mai avea bani, mă arunc în Tirso. Asta se poate întâmpla și poimâne, dacă nu voi căpăta 500 de lire, de cari am neapărată lipsă. Tu ai putea să faci rost de suma aceasta!

— Eu? — întrebă Antine buimăcit de toate câte le auzise și pe cari le credea totuși, căci după modul cum îi vorbise Elia, i-se părea că n-a mințit o vorbă din cele spuse. Ah, da! Așa trebuie să-și petreacă omul viața, nu să ducă un trai de azi pe mâne, ca vai de el. Aceștia erau adevărații oameni! El, ce eră?

— Da, tu! Numai nu te face că nu mă pricepi! — zise brusc Elia, conștiu de superioritatea sa.

— Dar de unde? Poate dela tata?

— Ei ași! dela tatăl-tău! Dacă eu nu l-am putut înmuiă cu vorba, crezi că poate te-ar asculta pe tine? De altfel nu cred să mai aibă nici el bani...

Antine se simți oarecum măgulit, căci după cele auzite, i-se părea că tatăl său e putred de bogat.

— Dela cine dar'?

— Ei, să-ți spun atunci eu! M-am adresat lui Zio Pera, pentru că sunt oameni, ca și nebunul ăsta bătrân, cari de multe ori te ajută cu un sfat bun, și el mi-a spus că cunoaște pe cine-va ...pe un bandit... care cu siguranță mi-ar da bani împrumut, dacă ai vrea tu...

— Destul! Am înțeles! — strigă Antine, cuprins de mânie, auzind la ce sunt bune palavrele lui Zio Pera.

— Nu, asta nu o fac!

— Și pentru ce nu? Fii bun și-mi explică.

— Nu o fac... pentru-că... nu vreau!

— Asta nu-i motiv.

— Tocmai că este motiv! Și tu... ești un om fără D-zeu!

— Aha... și ce însemnează adevărat a fi fără D-zeu? E o crimă dacă folosești lucruri sfinte pentru un scop profan? Noi putem lua ori și ce carte — cărți sfinte nici nu cred eu că ai — și pe lângă toate astea haina ta de seminarist nici nu e sfințită. Așadar' nici urmă de crimă nu e în toată fapta noastră.

— Dar' eu nu vreau, nu vreau! — sbiera Antine și bătea din picioare ca un copil.

— Bine! — Zise Elia cu un ton rece, disprețuitor. — Poți fi liniștit! Dacă nu vrei, nu se face! Cu tine e zadarnic să-și mai strice omul vorbele!... Cum să te și poți înțelege cu un om, cu un băiat tinăr, care deși nu are nici o aplicare, vrea să se facă preot?

Antine simția cum mânia i-se stingea pe încetul și o sudoare rece îl cuprindea în locul mâniei. Aceste cuvinte, rostite de Elia, îl lovira ca un trăsnet. El simția că pretinul său a spus adevărul, și era aproape să înceapă a plânge.

Elia văzû că l-a inzultat pe seminarist, se ridică de pe scaun, se apropia de

el și îi zise : „Iartă-mă, dacă te am ofenzat !
Dar tu nu mai ții la mine“...

În ochii lui Antine se iviră lacrimi și își mușcă buzele, pentru ca să nu erumpă în plâns. Nu, el nu erà inzultat, erà nimicit, învins.

— Din contră, prea mult te iubesc !
Tu trebuie să mă ierți!... Voi face ceea ce mi ceri, mâne, acum îndată, sau când voești!...

A doua zi, pe la amiazi, lucrul se făcù. Banditul venise în vilă. Erà un tâlhar vestit și temut — deși un om foarte tânăr încă și frumos, care cu fruntea lui albă, cu ochii cei limpezi, blânzi și cu gura lui bine formată, îți făcea mai mult impresia unei fete travestite.

Elia și Antine îl priveau cu mirare și cu teamă și voiau să știricească cât mai multe dela el; dar deși erà superstițios, nu erà însă și naiv și le răspundeà într'un ton batjocoritor. Nu observa însă, că tot el e cel înșelat.

— Cum poți tu să crezi în vrăjitorii?
— îl întrebă Antine. — Eu cred că pușca

ta e cel mai bun și mai sigur mijloc pentru a te scăpa de dușmani.

— Dar tocmai pușca mi-e vrăjită de dușman. De multe-ori am încercat să-l omor în mijlocul drumului, dar pușca nu mi-a luat foc.

— Ei bine, nu poți tu face ca să se deslege vraja, care-ți ține legată pușca?

— Poți *tu* oare să o deslegi?

— Eu nu sunt vrăjitor! — zise Antine indignat. — Pentru ce nu o deslegi d-ta, Zio Pera?

— Am încercat noi — zise aceasta cât se poate de liniștit, — dar nu ne-a succes!

— Destul! — zise banditul. — Faceți mai curând dacă vreți să faceți ceva! Eu mă grăbesc!

Se părea ca și când Antine ar vrea să delătura dela el ori-ce responsabilitate.

— Bagă de seamă însă, — zise el. — Nici eu nu sunt sigur de reușită, nefiind încă sfințit.

— N-are de-a face! Noi suntem siguri de lucrul nostru! — Răspunse Zio Pera.

— Și acum să ne apucăm de lucru, vițalușule; preținul nostru se grăbește.

Antine scoase reverenda și-o îmbrăcă. O mare tristețe îl cuprinse și un disgust față de sine însuși. Dacă Elia n'ar fi fost de față, Antine nu s'ar fi făcut cu nici un preț complice la această mârșăvenie.

Zio Pera închise fereastra, aprinse o luminare și o așeză pe masă. Antine avea o carte de rugăciuni legată în piele neagră; aceasta o scoase el acum din geamantan, apoi întorcându-se spre Elia și spre servitor, le zise cu voce aproape răstită : „leșiți afară!“

Cei doi părăsiră odaia. Banditul își descoperi capul, Antine deschise cartea și început să citească: „Nu mă lăsa Doamne Dumnezeu meu și nu Te depărta dela mine. Că Tu cunoști ocară mea și rușinea mea și înfruntarea. Iară eu sărac sunt și mișel din vremea copilăriei mele, Doamne!...“

Banditul murmură, bătându-și pieptul: „Ah! cum se potrivesc pentru mine aceste vorbe!“

} ca
} psalm
50.

Antine se făcea, că cetește mai departe, de fapt însă spunea numai lucruri, despre cari vorbise mai înainte cu Elia.

— ...Vrășmașul s'a abătut asupra mea și m'a chinuit, iar eu nu am fost vinovat. Muștră-l Doamne cu mânia Ta și cu dreptatea Ta ceartă-l pe el..

— Ceartă-l Doamne — repetă banditul în sine. El erà în buna credință, că dacă dușmanul său va fi lovit cartea cea sfântă, aceasta nu ar fi decât o faptă a dreptății.

Pe când Antine cetea și se prefăcea că se roagă în tăcere sau își ridică ochii spre cer, banditul, care sta înaintea lui, se ruga și el, și își ridică ochii spre cer și-și bătea pieptul.

— ...Ca pe un câne turbat m-a alungat peste câmpuri vrășmașul meu, Doamne. O piatră e acum căpătâiul meu și așternutul meu e pământul gol. Până când să mai sufer nedreptatetea, Doamne!

— ...Săgețile lui veninoase s'au înfipt în carnea mea; omorător de oameni mă

numește el și zice că am jefuit pe drumet și pe peregrin, pentrucă nu m'am dat în mânilor lui și nu i-am ajutat în fărădelegile lui. Doamne, muștră-l cu mânia Ta. Sufletul meu e curat și nevinovat; Doamne, auzi strigarea mea!

Antine închise cartea, o puse pe masă și o lovi cu putere cu mânilor împreunate ca pentru rugăciune.

Banditul se înfioră.

— Ingenunche! — îi zise Antine.

Banditul se plecă în genunchi; deodată însă îi veni ceva în minte: „Eu am mai mulți dușmani“, șopti el — și tu numai pe unul... Înțelegi?

— Înțeleg; tot una e! ...Răsplătește vrășmașilor mei, Doamne, după dreptate. Casa lor să fie plină de toate bunătățile pământului și ei să nu-și poată stâmpăra foamea“.

Din nou deschise el apoi cartea și o lovi.

Banditul eră îngrozit.

— ...Doamne, ascultă pe robul Tău, — zise Antine, prefăcându-se că cetește mai

departe. — ... Casa lor să fie încunjurată de apă, și ei să nu-și poată stâmpăra setea“.

Antine lovi și a treia-oară în carte; luă apoi lumânarea și făcu cu ea o cruce mare peste capul banditului. Cu aceasta terminase; dușmanul erà lovit.

Banditul se ridică uimit; el crezuse că Antine va invoca și puterile iadului. De altfel erà vesel că scăpase atât de ușor, și după ce îi dădu lui Elia cinci bancnote roșii, pentru cari acesta îi dădu un cambiu, se depărtă, în firma speranță că dușmanul lui în scurt timp va trebui să piară, chinuit de sete și de foame.

Elia își propusese să plece în ziua următoare; observând însă, că Antine de când cu afacerea aceasta urâtă erà din ce în ce tot mai trist, își amână plecarea cu cu câteva zile, pentru ca să-l distreze.

— Ce dracu ai tu? — îl întebă el, privind-l în ochi. — Iți pare rău poate că mi-ai făcut un serviciu?

— Nu, nu e asta!...

— Atunci?... Vino câteva zile cu mine.

— Intreabă pe tatăl meu dacă îmi permite.

Zio Felice nu se învoi și Antine rămase singur, cu sufletul abătut și neliniștit...

Vremea frumoasă nu mai ținu mult timp. Într'o noapte plouă; râul venia acum tulbure și se umflase. Curând după aceea răsări apoi soarele, și o boare călduță adia peste tanca. Cerul era senin ca lacrima. Florile de oleandru erau duse de undele verzii ale râului Tirso, iar frunzele ascuțite străluciau în locul florilor în lumina soarelui și aierul era îmbalsamat de parfumul îmbătător al câmpiilor renăscute după ploaie.

În aceste zile plăcute și în nopțile cu lună Antine devenea din ce în ce tot mai trist. El începu să studieze, scrise epistole lungi lui Elia, arătându-i și acestuia starea lui sufletească; — rupea apoi foile scrise și le arunca în râu. În el se treziau dorințe, de cari nu-și putea da samă și-i era dor să se reîntoarcă iarăși în Nuoro.

Și totuși, în ultimele zile ce avea să le mai petreacă pe tanca, simțea o oare-

care neliniște sufletească : presimțιά că va veni un timp, când îi va părea rău de zilele liniștite și frumoase, petrecute acolo, unde eră iubit de toți. Nici de una, nici de cealaltă nu știuse el să se folosească ; acum, în ultimele zile ce aveă să le mai petreacă acolo, se convinse el însuși că a fost prea nerecunoscător și se căiă din suflet. Cu toate acestea nu-i trecu prin minte să încredințeze tatălui său ceea ce aveă pe inimă.

În preziua plecării lui Antine, Zio Pera îi zise : „Am să-ți spun ceva între trei ochi!“

— Spune !

— Să vezi de ce e vorba, pui de vulpe, afacerea noastră a succes ! Antonio Francesco e foarte mulțămit !

— Ce afacere, Zio Pera ? Și cine e acel Antonio Francesco ?

— Ei, ei, te faci că nu știi ; banditul !

— Și ce a succes ? întrebă Antine consternat. — Cum ? Când ?

— Se pare că vraja s'a prins imediat, dar ei, băgând de samă, au voit să țină lucrul în taină. Acum însă nu-l mai

pot ascunde și banditul mi-a spus, că după ce vei fi sfințit, te va răsplăti cu o frumoasă sumă de bani.

Antine se înfuriă, se reținu însă cât îi fu cu putință și zise: „Zio Pera, nu mă mai amărî; lasă-mă să plec liniștit!”

— Cum, vițalușle, tu nu crezi, că a succes? Precum e adevărat că eu am numai un ochi, tot atât de adevărat e și ceea-ce îți spun eu. Da, și acum ascultă ce voiam să-ți spun între trei ochi.

El tăcu și se scărpină după ureche; se vede că eră vorba de un lucru mare, odată ce sluga bătrână nu știă cum să înceapă.

— Despre ce e vorba? — Întrebă Antine.

— Ascultă, mielușelule, tu nu ai să te superi pentru asta, căci e adevărat ce-ți spun eu . . . Așa-dară . . . ieri a venit cineva la mine și m'a întrebat:

— Aici s'au făcut vrăjile?

— Ce? — strigai eu, — ce spui tu câine râios? Aici nu locuește decât un suflet nevinovat!

— Și totuși, — zise acel cineva, — e sigur că aici s'au făcut, și omul lovit cu cartea sfântă ar da două sute de scuzi, dacă acela care l-a vrăjit, l-ar deslegă de vrăji!

— Tu, mieluşelule, fă acum cum crezi că e mai bine . . .

— Vai, Zio Pera! D-ta vrei să mă dai pierzării, — strigă Antine. — Ferește-te din calea mea, căci mi-e teamă să nu se întâmple ceva groaznic.

— Dar, viţeluşele, ce-ți ajută acum că te năcăjești; mai bine ai face să te bucuri. Pentru-că, să vezi tu, banditul îți dă și mai mult, dacă te învoești să nu desfaci vrăjile!

— Piei, diavole! — strigă Antine cu fața învinețită de mânie.

Zio Pera se duse, zicându-și în sine: „Băiatul ăsta nu e întreg la minte! Popă, nu va ieși din el, cât e lumea! Nu, nu! E un nebun! Tată-său, vulpoiul cel bătrân, vrea cu tot prețul să-și vadă feciorul popă; dar ăsta nu-i de popă, e nebun!

Antine întrebă prin sat, cu mare precauțiune însă, dacă omul acela într'adevăr

e bolnav. Toți din toate părțile îi spuneau, că omul zace în pat. Antine erà nimic. Numai după un an află el, că dușmanul lui Antonio Francesco, care fusese vrăjit de el, s'a prefăcut numai că e bolnav, pentru-ca banditul să nu-și răsbune și mai rău asupra lui.

* * *

Primăvara sosise. Tanca erà înverzită și undele râului Tirso străluceau albăstrie și limpezi. Socul înflorise răspândind un miros plăcut și vițaii sburdau prin iarbă

Antine nu scrisese de mult; în săptămâna Patimilor însă trimisese stâlperi sfințite, din cari Zio Felice, Minnai și servitorii făcură cununite, pe cari și-le cusură sub căptușala vestmintelor.

Într'o zi apoi veni la Zio Felice fratele acestuia și-i aduse o scrisoare, pe care directorul seminarului din Nuoro o adiesase preotului din Ottana. Zio Felice simți că se înăbușe: trebuie că se întâmplase ceva rău!

Numai cu mare greutate ceti fratele său epistola: „Îmi pare rău, că în ce pri-

vește pe protejatul Sfinției Tale, Constantino Nurroi, nu pot să-ți spun decât vești rele. În anii din urmă legam de dânsul cele mai frumoase speranțe, acum însă mi-am pierdut și pe cea mai din urmă. În mai multe rânduri s'a exprimat cătră colegii săi, că nu va continua studiile teologice; în mai multe rânduri l-am prins cu cărți profane și acum de curând cu o epistolă, scrisă de un oarecare Elia, în care i-se spune, că Antonio Francesco e decis să-i dea suma de bani cerută. „Cu banii aceștia“ se zice în epistolă, „poți să te liberezi din cătușele afurisite în cari ești ținut, și poți urmări alte studii, cari te vor conduce la ținta dorită de tine“. În epistolă se mai spune, că nu peste mult timp Elia va sosi în Nuoro. Îți scriu aceste lucruri Sfinției Tale, pentru ca în conțelegere cu părinții lui Constantino Nurroi să luați măsurile necesare, etc. etc.“.

— Ai înțeles tot frate? — întrebă țărăranul, privind fața palidă a sârmanului om.

— Mai cetește-o odată și-mi explică fie-care cuvânt; fii bun! — zise Zio Felice.

El înțelesese totul, dar' nu-și putea crede urechilor.

Celălalt mai ceti odată, încet și rar, și-i tălmăci în dialectul lor cuvintele pe cari fratele său nu le înțelegea. Zio Felice deveni din ce în ce mai palid; i-se părea că puterile îl părăsesc încetul cu încetul. Antine erà pierdut.

— Încă astăzi plec la Nuorro! — zise el. — Tu rămâi aci până mă întorc eu! Fă-mi serviciul acesta, Dumnezeu să-ți răsplătească!

Puse apoi șeaua pe un cal și plecă; voiă sa încerce a-l aduce pe Antine la calea cea bună, de fapt însă erà convins, că fiul său e ca și pierdut.

Nu trecuse însă nici o oră și Zio Felice se și întorsese; erà mai mult mort decât viu. Pe drum se întâlnise cu factorul postal, care-i dăduse o epistolă dela Antine. El nu știă să cetească, dar simțiă, că acea foiță de hârtie cuprindea în sine vestea unei groaznice nenorociri.

Și așa și eră. Antine părăsise seminarul. Cele câteva șire scrise de el sunau astfel: „Iubitul meu tată! Când vei primi epistola mea, eu voi fi departe de d-ta și de Nuoro. Iartă-mă pentru durerea cea mare ce ți-o pricinuiesc prin ieșirea mea din seminar. Ea o să te cruțe însă de o durere și mai mare, care ți-ași fi pricinuit-o, dacă ași fi mers și mai departe pe drumul, care nu e potrivit pentru mine. Hotărârea aceasta am luat-o deja de mult timp, și dacă până acum nu ți-am spus-o, cauza a fost, că nu ma-i fi înțeles. Să nu crezi însă, că vreau să iau lumea 'n cap. Vreau să studiez, să mă fac și eu om ca toți oamenii și sperez, că într'o zi îți voi putea răsplăti ceea-ce ai făcut pentru mine. Don Elia, care mă iubește ca pe un frate și care mi-a deschis mai întâiu ochii, mi-a promis că-mi va stă în ajutor să pot studia.

Adio, adio, scumpul meu tată! Îndată ce mă voiu stabili undeva, voiu scrie mai multe. Știi, că după lege sunt silit să ascult încă de voința d-tale, dar' nu cred

că vrei să-mi faci rău și trebuie să-ți spun, că nimic în lume nu mă mai poate sili să-mi aleg o carieră, pentru care nu am aplicare. Iartă-mă, tată dragă; salută pe Minnal și nu-ți uita nici când de iubirea și stima ce ți-o poartă al d-tale nefericit fiu

Constantino.

Zio Felice văzù, că totul erà pierdut. Cu toată frica lui de D-zeu, cea mai mare desperare îl cuprinse. El se aruncă la pământ, își smulgeà părul din cap, striga și gemeà. O ură grozavă se sălășlul atunci în sufletul său contra lui Elia, care erà cauza întregii nenorociri.

— Pentru ce sbleri, frate, și pentru ce-ți smulgi părul din cap? Eu, să fiu în locul tău, ași da ordin să-l urmărească și să-l pună în fiare ca pe un câine.

— Sufletul nu-l poți pune în fiare, — răspunse amărâtul tată plângând.

Cu încetul se liniști însă și înțelepciunea lui simplă în felul ei, biruì. Deoarece nu puteà să înfrâneze sufletul fiului său,

el renunță și la celelalte drepturi ce le avea ca tată.

— Pe tânărul cavalier încă l-aș omorî!
— zise fratele său; — i-ași împlânta cuțitul în coaste!

Zio Felice nu zise nimic; în internul său însă o voce repetă cuvintele: „L'ași omorî; i-ași împlânta cuțitul în coaste!”

O viață îngrozitoare se începui acum pentru Zio Felice; el presimția că dacă Elia va veni la tanca, îl va omorâ; frica de D-zeu însă, care tot mai sălășluia în sufletul lui chinuit și amărât, îl făcea să-i pară rău de ura și pofta de răzbunare ce o nutrea față de Elia. Și totuși răzbunarea era tot ce îl mai ținea pe picioare; toate celelalte le pierduse. Durerea lui creșteă și mai mult când îl vedeă pe Minnai cu ochii lui mari, nevinovați, pururea zâmbitori. Atunci îi puneă mâna pe cap și îi zicea: „Ce pot eu să fac cu tine? Tu nu poți să 'ndreptezi răul spre bine! Tu ești ca și floarea de primăvară, care înflorește înzadar și se trece. Ce să fac cu tine?”

Timpul treceă. Antine scrise de mai multe ori, dar Zio Felice, cuprins de mânie, rupeă toate scrisorile. După aceea, ca de obicei, îi păreă rău de ceea-ce făcea. „Cine știe, — se cugetă el — poate că se căește și Dzeu ne poruncește să iertăm tuturora.“

Dar el nu puteă să ierte; nu! ura lui eră ca o pată de oleu, care cu timpul se face tot mai mare. El ura pe stăpânul său, moșia acestuia, tanca și servitorii lui. Mai presus de toate însă pe Zio Pera! De câte ori veneă canalia bătrână la stână, îl priveă pe Zio Felice cu un zâmbet batjocoritor și-i zicea: „Ți-am spus eu, vulpoi bătrân, că atunci se va face fiu-tău popă, când buha va țese pânză! Da, da, șiretenia ta nu ți-a adus nici un folos!“

Zio Zelice simția că tremură de mânie, dar se rețineă și ieșeă afară fără să zică o vorbă.

Antine scrise din nou. Zio Felice, care așteptase această epistolă cu multă nerăbdare, puse pe un om să i-o citească; Antine însă nu scria alt ceva, decât că e mulțumit cu

noua sa viață, că studiază cu diligență și se ruga iarăși de iertare.

Scrisoarea aceasta încă fu ruptă, apoi încă una, și încă una. După aceea nu mai primi nici una.

Zio Felice simțîa, că fiul său e cu totul pierdut pentru el și se simțîa mai nenorocit ca ori și când.

Cu capul gol și desculț el făcu un peregrinagiu la bisericuța din munte a S-tului Constantin.

„Sfinte Constantine, redă-mi pacea sufletului meu. Multe sunt păcatele mele, roagă-te pentru mine înaintea tronului Mântuitorului. Scoate-mi ghimpele acesta din inimă...”

De trei ori se sui el la bisericuța din munte, târându-se numai în genunchi. Sfântul Constantin, mic și negricios, cu buze groase, privi pe Zio Felice din icoana sa, dar rugăciunea nu i-o ascultă.

Bătrînul se întoarse acasă cum plecase: cu ura și cu pofta de răzbunare în suflet. Când se cugeta la Elia și banii ce-i datora

acesta, i-se făcea negru înaintea ochilor.

Zio Felice credeà, că diavolul, pe care până atunci îl biruise, se făcuse acum stăpân pe sufletul său; dar tot nu le lăsa învins.

El așteptà sosirea lui Elia, cum așteaptă vânătorul să-i iasă înainte vânatul, și își împlinià datorințele ca un servitor credincios.

Și timpul treceà; dela Antine nu mai venià nici o veste. Intr'o zi însă Tanu trebui să meargă ca martor în Cagliari. În acest oraș se întâlne și cu Antine și aduse vești rele acasă: „El n'are bani; stăpânul nu-i mai trimete. Se pare că nici stăpânul nu mai are și nimeni nu vrea să-l mai împrumute. Antine trăiește ca vai de el și zice că se face soldat. Obrajii lui roșii nu-i mai are, cu toate că Cagliari e cel mai frumos oraș din lume...

Zio Felice ascultà mâhnit; în sufletul său însă se ivi o speranță. Pe fiecare om ce venià din sat, îl zăreà de departe și-l așteptà nerăbdător, crezând că-i aduce o epistolă dela fiul său.

* * *

acesta, i-se făcea negru înaintea ochilor.

Zio Felice credeà, cã diavolul, pe care pânã atunci îl biruise, se făcuse acum stãpân pe sufletul sãu; dar tot nu le lãsa învins.

El așteptã sosirea lui Elia, cum așteaptã vãnãtorul sã-i iasã înainte vãnatul, și își împlinã datoriþele ca un servitor credincios.

Și timpul treceã; dela Antine nu mai veniã nici o veste. Intr'o zi însã Tanu trebui sã meargã ca martor în Cagliari. In acest oraș se întãlni și cu Antine și aduse vești rele acasã: „El n'are bani; stãpânul nu-i mai trimete. Se pare cã nici stãpânul nu mai are și nimeni nu vrea sã-l mai împrumute. Antine trãiește ca vai de el și zice cã se face soldat. Obrajii lui roșii nu-i mai are, cu toate cã Cagliari e cel mai frumos oraș din lume...

Zio Felice ascultã mãhnit; în sufletul sãu însã se ivi o speranțã. Pe fiecare om ce veniã din sat, îl zãreã de departe și-l așteptã nerãbdãtor, crezând cã-i aduce o epistolã dela fiul sãu.

* * *

Primăvara sosi, dar de Antine nu se mai ştia nimic. Abia cătră sfârşitul lui Mai, un an dela fuga din seminar, Antine scrise că se face soldat. „Peste cinci ani voi ajunge sub-oficer, şi dacă nu vreau să rămân în serviciu, îmi aflu ocupaţiune în administraţie. Nu ajung tocmai acolo unde voiam să ajung, dar sunt mulţumit fiind-că mi-am ales eu cariera. Adio, dragă tată! D-ta nu vrei să mă erţi, deşi durerea ce ți-am pricinuit-o am ispăşit-o deja cu prisosinţă şi nu voi încetă nici când a-ţi cerşi iertare“.

Acum erà totul pierdut; nu mai erà nici o speranţă!

Şi timpul treceà. Antine scria din când în când, dar din epistolele lui se puteà vedeà că el erà din ce în ce tot mai descurajat şi mai trist. Li erà dor de casă şi de zilele frumoase petrecute acolo; sosise timpul pe care şi-l presimţise în ultimile zile ce le petrecuse pe tanca!

Nici odată însă nu se căia de ceea ce făcuse şi nici când nu-şi exprimà părerea de rău că nu-şi poate îndrepta greşeala.

Zio Basilio, fratele lui Felice, îi aducea și-i cetea aceste epistoale și de multeori îi făcea lui Antine aspre împutări: „Vezi tu bătaia lui Dumnezeu, frate? Acum plânge, încăpăținatul! Așa-i trebuie!“

— Acum ar fi ajuns la sfințire, — se tânguia Zio Felice. — Nu peste mult ar fi ajuns capelan, apoi preot, și apoi... Oamenii i-ar fi adus ulcioare pline de vin, grâu și miere și găini albe legate cu cordeluțe roșii. Nebun e, nebun, căci nu și-a știut prețui norocul!

— Și asta nu e nimic în asemănare cu paguba făcută de stăpân — striga Zio Basilio. El vorbiă de Don Elia, ale cărui afaceri mergeau din ce în ce tot mai rău

Ochii lui Zio Felice schinteiară și o voce din internul său zise: „Dacă Dumnezeu nu mă răsbună, mă voi răsbuna eu!“

Zio Basilio se întoarse în satul său și deacolo îi trimitea în ascuns nepotului său în fiecare lună câte două lire...

* * *

În luna lui August, trei ani decând fusese pentru ultima oară aici, Don Elia, veni la tanca. Acum era majorean, liber, ruinat. Caii și mânzii dispăruseră de pe locurile de pășunat și vacile erau secestrate; peste o lună avea să se vândă în licitație publică și moșia. El era încă tot frumos și tânăr. numai ochii îi erau puțin cufun-dați în orbite și era sărăcăcios îmbrăcat.

Cât ce sosi, Zio Pera îi aduse la cunoștință intențiunile rele ce le avea Zio Felice față de el.

— Să nu te încrezi în el, cavalerule, — îi zise el, — să nu te încrezi! El are un cuțit la cingătoare, un cuțit lung!

Don Elia îl lăsă se vorbiască. El sta la fereastra, la care stătuse odată, de mult, cu Antine, într'o sară: un zimbet melancolic îi flutura pe buzele palide și el privea la râul, în ale cărui unde se reoglinda bolta cerească.

Zio Pera îl privea cu atențiune. Neprimind nici un răspuns, ieși din odaie, clătinând din cap și își zise în sine: „Tace

ca peștele! Asta-i semn rău! Se uită la râu; băiatul ăsta se va omorî, sau Dumnezeu îmi va reda și lumina celuilalt ochiu!”

Zio Pera erà un profet temut, Elia se cugetà în adevăr la moarte și într'o seară se coborî la râu.

Zio Felice îl văzu din coliba sa și un tremur îi cuprinse tot trupul. De patru zile erà Elia acolo; el încă nu-l văzuse, dar știà că e acolo și în acest timp nu mîncă nimic, nu beu și nu durmi. Peste zi așteptà cu o grozavă nerăbdare momentul când să-l vadă pe Elia și nu cuteza să iasă din stîna; peste noapte încunjura ca un lup flămînd vila, târîndu-se pe brînci în jurul ei. Ceva grozav — diavolul își cugetà el —, îl îndemna să facă lucrul acesta. Dacă Zio Pera n-ar fi fost de față, ar fi năvălit în casă și ar fi făptuit o crimă.

El erà chinuit mai rău decît în iad, pentru că de fapt voia să-și învingă ura care-l stăpînià și să-și mîntuească sufletul. Și totuși simția, că atunci când va sosi momentul fatal, îl va omorî pe Elia ca pe un câne.

Când îl văzu acum trecând prin tanca, se repezi afară din colibă. După primul fior de groază, simți o liniște neobișnuită, o apatie, care eră mai rea decât toată ura.

— El merge la râu; vrea să se scalde, — își zise Zio Felice. Acum aștept până ce te vei desbrăca, până ce vei fi gol ca și în ziua când te-ai născut, apoi îți înfig cuțitul în coaste și te asvârl în râu!

Cu mare precauțiune se furișă el apoi înapoia lui Elia, cu mâna pe cuțitul din buzunar, pe care de mult și-l ascuțise. Lupta lui sufletească dispăruse; inima nu-i bătea și nu se mai cugetă, că cincizeci de ani petrecuse în rugăciune, pentru ca să-și mântuiască sufletul. Diavolul îi luase în stăpânire.

Elia mergea drept spre râu. Apa îl ademenea, îi chema. Sub apă eră liniște, uitare!

Sosind la oleandrii, Elia se opri, apoi plecă de-alungul țărmlui.

Zio Felice îl observa ori-ce mișcare. Oare nu vrea să se scalde? Apa se va răci îndată.

Soarele apusese deja și cerul roșu se oglinda în râu. Elia dispăru și apăru din nou între oleandrii și la un loc mai afund al râului se opri, își luă pălăria din cap și o lăsă să-i cadă pe țarm.

Inima lui Zio Felice începu atunci să bată cu putere și un gând îl nelinișteă: „Voi nimeri oare bine cu cuțitul? sfinte Ilie, ajută-mi!”

El însuși se îngrozi însă de această implorare a sa; o mare uimire și o bucurie diavolească îl cuprinse: Elia se aruncase în apă îmbrăcat, cum eră.

D-zeu m-a răzbunat! — exclamă Zio Felice. Numele acesta însă trezi în inima sa toată frica de D-zeu, care dormita încă în el. Bucuria lui se prefăcu în căință mirarea sa în compătimire și fără să se cugete mult, aruncă ochelarii, ghetetele, mantaua și tot ce mai aveă pe sine; cu relicvia care-i atârna pe pieptul gol, alergă

spre țărmul pietros și se aruncă în apă,
tocmai în locul unde dispăruse dușmanul
său, cuprins fiind de teamă, că nu-i va mai
putea scăpa la timp.

Răsbunare.

Erau aproape unsprezece ore, când mica Gabina se trezi din somn. Mama nu era lângă ea; în patul cel mare, în întunec, Gabina era singură.

Lucrul acesta nu se mai întâmplase nici-când și Gabinei începea să-i fie frică. „Mama!... mama mla!“ strigă ea încetinel, dar nu primi nici un răspuns. Afară urlă vântul de nord și ploaia bătea cu putere în obloanele ferestrelor. Gabina ar fi adormit din nou, îi era însă teamă de furtuna ce se deslănțuise afară.

Ea se ridică din pat și strigă din nou pe mama; — aceasta însă nu-i răspundeă. Gabina se decisese atunci să meargă în bucătărie, unde știa că va afla-o, și s-o înduplece să doarmă cu ea. Prin întunec își căută hăinuțele, și după ce le află, se

îmbracă cum putu și plecă spre trepte. Ușa eră însă închisă și Gabina, cuprinsă de groază, se duse din nou în pat, își acoperi fața cu plapoma și începù să plângă.

De odată însă își aduse aminte, că în odăița de alături se află o ușe, prin care, dacă scoborà treptele, ajungeà în curte și puteà întrà pe altă ușe în bucătărie. Ea se strecură încetinel în odăița de alături și scoborî treptele de piatră, prin vânt și prin ploaia cea rece, care cădeà în picuri mari.

Gabina tremurà de groază și de frig, dar îndată ajunse sub trepte, unde eră apărâtă de ploaie. Eră tocmai înaintea ușei dela bucătărie. Ușa aceasta încă eră închisă, dar prin o crepătură a ei, Gabina văzù focul ce ardeà pe cămin.

Ea se lăsă în genunchi și privi prin crepătură.

Bunicul și cei doi unchi veniseră dejà acasă și acum stăteau lângă foc: trei bărbați înalți, cu fețele întunecate, ale căror haine vechi și murdare erau o dovadă a vieții sărăcicioase ce o duceau. Ochii lor străluceau de flacăra patimilor ascunse.

Mama Gabinei, Simona, o femeie tânără și frumoasă, tip arab, stă jos pe pământ, cu mâinile încolăcite peste genunchi. Nici odată nu o văzuse Gabina atât de palidă și de posomorită, cu toate că ea totdeauna era palidă și tristă. Ochii ei negrii însă nici odată nu fuseseră atât de îngrozitori ca acuma.

Ceea-ce atrase însă mai mult atențiunea Gabinei și ceea-ce o ținea ca înlemnită înaintea ușii, era un străin, care stă lângă foc, legat cu funii tari pe scaunul cel vechi, care de obicei stă totdeauna în colț, de care nimeni nu se atingeă, și pe care Simona de multe ori îl priviă cu ură.

Gabina nu mai văzuse nici-când pe acest străin, care purtă costumul bărbaților din satul ei; ea îl priviă cu mirare și se întrebă: cine să fie el și ce poate căută acolo, legat de scaun, în puterea nopții?

Streinul era un om frumos, de vre-o 40 de ani, cu păr roșietic, buclat, cu ochi albastrii și cu o barbă roșie, frumoasă, care-i cădea până pe piept. Expresia groazei de

care erà cuprins, îi desfigurà însã fața și picuri mari de sudoare îi îmbroboneau fruntea.

Gabina nu observase toate acestea, în schimb însã pricepeã, cã înlãuntru, în bucătãria cu pereții murdari, luminați numai de focul din cãmin și de o lampã sãrãcãcioasã, se petreceã ceva straniu, pentru ea o tainã încã nepãtrunsã. Necutezând sã batã în ușe, ea rămase mutã și nemișcatã înaintea ei, cu fruntea încrãștitã, lipitã de crepãtura prin care priviã cu ochii ei mari, cãprii — cari sãmãneau cu ochii omului legat de scaun.

Vântul suflã tot mai rece, piciorușele și tot trupul ei erã acoperit de zãpadã și dinții îi clãntãniau în gurã de frigul ce-o pãtrunsese.

2.

„Elia! Elia!“ strigã tatãl Simonei.
„Înzadar strigi tu dupã ajutor! Nimeni nu vine și furtuna de afarã innãbușe strigãtul tãu. Nimeni nu vine! Tu, trebuie sã mori, pe scaunul de care ești legat, pe care șe-

deai în fiecare seară, odată, înainte cu zece ani de zile, păcătosule! În fiecare seară, ca logodnicul legiuit al ficei mele!... pe scaunul, pe care zece ani de zile l-am păstrat, care te-a așteptat și pe care, mânjit cu sângele tău spurcat, îl vom arunca în foc!“ ...

„Apără-te!“ — se răstî acum cătră el Simona. „Dacă nu-ți poți scuză în nici un fel purtarea-ți lașe, moartea ta va fi îngrozitoare! — și cu un glonte de pușcă se vor sfârși toate între noi. Dacă însă nu te desvinovățești — vai și amar de tine!“ ...

„Tu ești care-mi vorbești astfel?“ — o întrerupse Elia. „Tu, femeie? despre care credeam că nu știi să fi decât bună și iubitoare?“

„Acum te urăsc! Tu m-ai necinstit; tu, care ai fost logodnicul meu, vieța mea, tu m'ai înșelat, m'ai dus la peire. Durerea a omorît ori-ce sentiment omenesc în mine; te urăsc și de zece ani nu visez decât răsbunare. Căci ce e groaza, pe care tu, lașule, o înduri în noaptea aceasta, ce e ea

în asemănare cu ceea-ce am suferit eu? Te urăsc și eu sunt aceea, care i-am ațâțat și pe ai mei la răsbunare!“.

„Omorâți-mă dar!“ murmură Elia. „Dar aduceți-vă aminte, că există o conștiință... un Dumnezeu!“

„Cu conștiința noastră și cu Dumnezeul nostru ne vom împacă noi singuri!“ strigă Tanu, unul din frați, într'un răs îngrozitor și sălbatec, care-i descoperi dinții albi de fiară.

„Conștiință și Dumnezeu!“ izbucni Simona ca o viperă. „Ai avut tu vre-odată conștiință? Te-ai gândit tu vre-o dată la Dumnezeu?“

El își plecă capul.

„În numele fetei noastre!“ zise el apoi.

„Tu știi dară, că eu am o fată?“

„Știu, și dacă vrei, sunt gata să o recunosc. O voi lua cu mine, și ea va deveni odată bogată, căci sunt bogat și cu cealaltă nu am nici un copil...“

„Ce spui!“ strigă Pietro, celălalt frate. Nici acum nu voiești să înțelegi, că de aici

nu ai să mai scapi, nici viu, nici mort?”
Și în timp ce vorbea, el neteziă cu patul puștei, pe care o ținea în mână, apoi cu o voce, care era în stare să bage în răcori și pe unul mai curajos decât Elia, el zise: „Eu te voi omorî, eu, care am fost prietenul tău, care te-am adus mai întâiu în casa noastră, în care tu ai lăsat numai nefericire și necinste. Eu te voi omorî și eu te voi și îngropă, om păcătos și șarpe laș! Cu cine ai crezut că o să ai de a face, cu cine? Rușinea, care a căzut asupra casei noastre, vom răsbuna-o; de zece ani de zile te-am urmărit în toată Barbagia*), prin văi și prin munții acoperiți cu zăpadă. Și în noaptea aceasta vom spăla cu sângele tău pata, pe care ai adus-o numelui nostru“.

„Simona, Simona!“ gângăvi prizonierul, privindu-o cu ochi rugători. „Fetița noastră!“...

---

*) Cel mai înalt munte din Sardinia, de 1864 m. înalt.

„Taci! și nu o aminti! Ea e copilul păcatului, dar e curată ca zăpada de pe Gennargentu.*) Pronunțându-i numele, o necinstești și pe ea; ești un păcătos, un mișel! Tu nu-i ești tată! Tatăl ei Dumnezeu!“ . . .

„Tu nu o iubești, Simona! Dacă o iubești, lăasă-mă să trăiesc! . . .“

Un fulger scăpără în ochii întunecați ai tineret femeii. „Eu o iubesc pe fetița mea mai mult decât ori și ce în lume, și dacă mai trăiesc, numai pentru ea o fac. Căci dacă și pe ea ași pierde-o, ași fi cea mai nefericită femeie. Ea e totul pentru mine. Dacă o iubesc? Sărmană copilă! Îți mai spun încă odată: nu-i mai pronunță numele, căci gândul la ea îmi mărește ura și pofta de răsbunare față de tine. Eu nu aștept altceva, decât să te văd odată mort, pentru ca, dacă mă va întrebă vre-odată de tatăl ei, să-i pot spune fără să roșesc: „el e mort!“

---

*) District din Sardinia.

„E hotărîta așadară soartea mea!“ zise Elia. „Omorâți-mă! Nu sunt laș, cum credeți voi și dacă am greșit, n'a fost vina mea, ci a întâmplării, și voia lui Dumnezeu! Omorâți-mă!“

O clipă fu liniște. Apoi Simona zise: „Spune atunci pentru ce m'ai părăsit după ani de dragoste înfocată? Tu n'ai putut să-ți uiți, că noi trebuiă să ne cununăm, fiindcă eu eram mamă. Ai plecat călare la Nuoro pentru ca să-ți vinzi moștenirea ce-ți, rămăsese, să-mi cumperi inelul de logodnă și haina de mireasă... Trebuiă să te reîntorci în patru-cinci zile și m'ai lăsat plângând... Acum au trecut zece ani, zece ani de groază, de lacrimi și de ură și totuși mi-se pare că a fost numai eri... Tu nu te-ai mai reîntors și după o lună am auzit, că te-ai cununat cu o fată din Fonni... Vorbește! Și dacă te vei putea desvinovăți, un glonte de pușcă va fi de-ajuns, ca să-ți răsplătim fapta; dacă nu, martor ne e Dumnezeu în cer: pe scaunul de care ești legat, te vom arde de viu!“

Fiori de groază îl străbătură pe Elia auzind tonul, cu care Simona rosti această sentință. Se stăpâni însă și răspunse rece : „Nu mă tem nici de foc, nici de glonte, dar totuși voiesc să vă spun cum s'au întâmplat toate. Nu a fost vina mea, ci voia lui Dumnezeu! Ascultați!

Da, sunt zece ani de-atunci, și totuși pare că a fost numai ieri! Am plecat călare și mă cugetam numai la tine și la viața ce o vom duce la olaltă... Dar D-zeu a voit să se întâmple altfel. Eram numai la o depărtare de două oare de Fonni, unde credeam să stau peste noapte și în dimineața următoare să-mi continui drumul la Nuoro, când începui să ningă. La început n'aveam nici o grije, căci eram dedat cu vremea rea, și am mers pe jos pe poteca îngustă din munți, alături de calul meu, încărcat cu povară grea. Vântul îmi aruncă în față zăpada care se lipia de haine, de buze și de gene. Nu peste mult însă îmi eră acoperită de zăpadă mantaua și desagii cu cal cu tot...

Poteca erà ascunsă sub zăpadă, dar eu credeam că știu ce direcție să iau, și am mers mai departe. Vântul suflă tot mai turbat prin munte și noaptea se apropia; ninsoarea însă nu voia să mai înceteze. Tot mai sus se ridică zăpada și nicăiri nu erà suflet de om. Numai noi doi eram în pustietatea sălbatecă, eu ud până la piele, și sărmanul meu cal, care abia mai putea merge. Începui să-mi pierd curagiul și mă temeam că am rătăcit, — căci Fonni nu se vedeà în nici o parte. Înainte de a începe însă să ningă, ajunseseam la o stână, unde ciobanii îmi spusese să rămân la ei peste noapte, căci prevedeau furtuna. Nu mai aveam nădejde să ajung în Fonni și m'am decis să mă întorc la stână, dar deoarece pe jos nu mai putem merge, voiam să încalec. Sărmanul dobitoc însă erà mai sleit de puteri decât mine; am luat așa dară jos povara și am pus-o sub un arbore, în speranță, că a doua zi o voi află tot acolo. Am încălecat apoi. „Înainte!“ zisei cătră cal, „să ne odihnim astă-noapte în vale, mâne

apoi va resări din nou soarele și vom merge la Fonni!“

Am mers o bucată de drum; de-odată însă calul stătî în loc. l-am dat pînteni, l-am netezit, l-am bătut, — înzadar; nu se mișcă din loc, așa că a trebuit să descalec și să-l trag după mine.

Ce noapte îngrozitoare! Vântul nu mai bătea atît de tare, dar zăpada cădea într'una. La lumina ei mă puteam feri de prăpăstii. Cu încetul însă ochii mi-se în-păinjiră, picioarele și apoi întreg trupul îmi înțepenî. Și nici o lumină nu se arătă, nici o voce nu se auzia în pustietatea aceea. La dreapta și la stînga se înălțau piscurile munților înălbiți de zăpadă, înapoia mea se lăsase o ceață deasă și înainte-mi eră prăpastia. Nu eră calea pe care umblasem mai înainte și stîna nu se vedeă; rătăcisem. O, de ce plecasem eu dela stîna? Poate că Fonni nu mai eră departe de locul unde mă întorsesem din drum...

Puterile îmi sleiseră. O jumătate de oră am mai mers, cu mare greutate numai,

fără să știu încătrău merg; ceața mă ajunsese și nu mai puteam vedea ce e în jurul meu. Începusem să-mi pierd și conștiința. Am căzut apoi în zăpadă, am rostit o scurtă rugăciune și m'am cugetat pentru ultima oară la Simona“...

Elia, tăcû câtva timp ; flori îl cuprindeau aducându-și aminte de acea noapte îngrozitoare și poate că o asemănă în gândul lui cu noaptea aceasta, care erà și mai îngrozitoare, de cât cea petrecută în munți.

„Continuă!“ zise Simona, dar glasul ei nu mai erà acum atât de răstit. Ea își aținti privirile în pământ și fața nu-i mai erà atât de încruntată ca mai înainte. Elia observă aceasta și începû să spereze.

„Când m'am trezit“ continuă el, „erà ziuă albă. Mă aflu într'un pat călduț, într'o odaie mare și luminoasă; în căminul din mijlocul odăii ardeà un foc bun. Din mulțimea de vase, care atârnav pe pereți și după mobilele scumpe din odaie, am dedus că mă aflu în casa unor oameni bogați. O fată îmbrăcată în costum fonniez erà ocupată

la cămin. Eram aşadar în Fonni? Cum ajunsesem eu acolo? Cine mă mântuise?... Ce deosebire între starea mea de acum şi între starea cea de astă-noapte. Intre câmpul de zăpadă, sub cerul întunecat, cu moartea lângă mine — şi între patul cald, în care m-am trezit şi fata cea frumoasă care poate că aşteptă să reviu la viaţă!

Da, eră într'adevăr o fată frumoasă! Când veni mai aproape, m'am întrebat dacă nu e numai o apariţie. Nici când nu mai văzusem așa o frumsețe, afară de Maica Domnului în zile de sărbătoare..."

Ochii Simonei își reluară din nou expresia lor întunecată și sălbatică de mai înainte, căci ea simțea că fata aceea frumoasă din Fonni fusese aceea care-i răpise toată vieții sale.

— Cum te simți? — mă întreabă fata și îmi pipăi pulsul. — Și cum ți-e numele?

— Și tu? — o întrebai eu cu voce răgușită. — Unde sunt eu?

— În casa mea! Mă numesc Cosema P. în noaptea aceasta servitorul meu, care venea

pe drum, te-a aflat mort de jumătate, în zăpadă. El te luă pe calul său și te aduse aici. Ești în Fonni, înțelegi? După multe încercări, azi de dimineață ți-ai venit în cele din urmă în fire, dar imediat după aceea te prinseră frigurile și eu nu putui nici până acum afla, cine ești tu. După port se pare că ai fi din A.

Eu îi povestii tot ce mi-se întâmplase și nu retăcui nici motivul călătoriei mele și nici aceea că nu peste mult mă voi căsători cu Simona.

— Trebuie că ești foarte sărac, dacă ai fost silit să faci o astfel de călătorie pentru ca să cumperi un inel! — zise Cosema privindu-mă compătitor cu ochii ei mari și negri.

— Nu, — îi răspunsei eu, nu sunt atât de sărac! Eu am o plantațiune de castani, care în fiecare toamnă îmi aduce o recoltă bună, și am două mâni sdravene, bune de lucru. Sunt silit însă din când în când să merg la Nuoro, ca să-mi vând produsele. Am apoi o căruță, boi, un cal și casă... Nu, eu

nu sunt sărac! Unde mai pui apoi, că și Simona are ceva...

Astfel flecărirăm noi cât se poate de pretinește, ca și când ne-am fi cunoscut cine știe de când. Cosema îmi spuse că e orfană și are o avere mare. Și de oarece tutorul ei murise nu de mult, își administă ea însăși averea. Avea o servitoare și doi servitori, casa, o grădină mare, o *tanca* și turme întregi de vite.

Când am voit să mă ridic din pat, ea mă opri. Imi spuse apoi, că medicul, după care trimisese încă în prima noapte, a spus că nu e permis nici să călătoresc nici să mă dau jos din pat. După toate acestea, am rămas. Peppa, servitoarea, îmi aduse o farfurie cu supă și repetă tot ceea ce-mi spusese cu câteva minute mai înainte stăpâna ei.

Nici nu trecu de altfel mult timp și friguriile mă cuprinseseră din nou și o săptămână întreagă am fost între moarte și viață.

Când îmi venli în fire, o rugai pe Cosema, să-i trimită veste Simonei, ca să nu fie neliniștită de întârzierea mea. Ea zicea totdeauna: da, și mă conjură să fiu cât se poate de liniștit. Gândul îmi erà în continu la Simona, ochii mei însă vedeau pe Cosema, pe frumoasa Cosema, care umbla încoace și încolo prin bucătărie, se plecà une ori asupra mea, îmi puneà mânuța ei rece pe fruntea înfierbântată și veghea nopți întregi lângă patul meu.

Această îngrijire plină de dragoste trezi în mine un sentiment de profundă recunoștință, dar tot odată și de o dublă întristare din cauza neînțelesei indiferențe a Simonei, a logodnicei mele, care nu da nici un semn de viață, pe când eu mă luptam cu moartea.

După o săptămână mă simțiam mai bine și medicul îmi spuse, că după alte opt zile voi putea să mă întorc în satul meu.

Într'o noapte însă auzli de-odată cum ușa dela bucătărie se deschise încet și în

lumina palidă a focului din cămin, acoperit cu cenușe, crezui că recunosc pe Peppa.

M'am prefăcut că dorm, dar priviam printre ploapele puțin întredeschise. Nu eră Peppa, eră Cosema. Ea se apropie de patul meu și mă privi îndelung. Ce voiă? Pentru ce mă priviă astfel?

De-odată apoi se aplecă asupra mea și mă sărută. Am tresărit și ce se retrase încetinel, se așeză lângă cămin și își sprijini capul în mâni. Mi-se păreă, că plânge... Ce însemna lucrul acesta? Să mă fi îndrăgit Cosema, în așa scurt timp, pe mine, un strein care pe lângă aceasta mai eram și logodnicul alteia?

În dimineața următoare eră palidă și cu ochii roșii, dar n-am zis nimic. Cât ce ieși însă din bucătărie, mă ridicai din pat, mă îmbrăcai și când ea întră din nou, îi spusei, că vreau să plec.

— Ai dreptate, — îmi spuse ea rece. — Noi te-am tratat rău, așa încât abiă aștepți să pleci dela noi.

— D-zeu să mă păzească! — exclamă eu. — Voi ați făcut pentru mine cu mult mai mult decât merit! Voi mi-ați mântuit viața și lucrul acesta nu-l voi uita nici odată. Nu voiesc însă să vă fiu și mai departe o sarcină. Ah, Cosema, cum te și poți cugeta la așa ceva? Mă ții tu oare atât de rău? Eu nu știu ce aș putea să fac, ca să-ți arăt recunoștința mea. Poți să-mi'ceri ce voiești, și voi face totul...

Abia am rostit însă aceste cuvinte și m-am și căit — căci observai cum ochii Cosemei străluciră de-odată de bucurie. —

— Atunci rămâi aici! — îmi spuse ea, — până când te vei însănătoși pe deplin!

Am rămas, dar nu aveam liniște. Mă temeam, că voi sucombă, deși mă luptam din toate puterile. Căci înzadar mă cugetam eu la Simona și la starea ei, la promisiunea mea cea sfântă... În fața mea era Cosema cu surâsul ei, cu privirea ei, care îmi spuneă totul, Cosema, căreia îi datoram atât de mult și care în fiecare noapte venia să mă sărute...

Pentru că să termin odată cu această, am prins-o într'o noapte de mână și am întrebat-o cu asprime: „Cosema! Ce însemnează asta?

Ea căzû în genunchi, își ascunse fața în mâni și șopti: „Te iubesc.“

M-am îngrozit, apoi i-am spus: „Tu ști doar' că eu sunt căsătorit!

— Nu e adevărat! Știu totul! Eu știu că ești numai logodit, dar știu și aceea ce știe satul întreg: că tu nu ești unicul ei adorator...

— Cosema! — strigai eu. — Nu o defăimă!

— Spun numai ceea-ce am auzit!

Eu cerui o dovadă și ea îmi spuse atât de multe, încât mi-eră clar, că Simona m-a înșelat.

„Păcătoasa!“ răcni Simona. Tanu însă, fratele ei zâmbi necrezător la vorbele lui Elia și zise: „Sfârșește mai curând.“

Voi sfârși. Eu i-am crezut, am rămas, și două zile după aceea un preot veni în casa ei și ne cunună în taină. Tot atunci

se făcură și vestirile și peste trei săptămâni eram cununat după lege cu Cosema. Când mi-am venit apoi în fire și am văzut ce-am făcut, când m-am convins, că vorbele lumii despre Simona erau numai bârfeli, eră prea târziu!

3.

„Și cine ne asigură, că întreagă aceasta istorie nu e o poveste? exclamă Tanu.

Elia își plecă capul: speranțele îi erau pierdute. Pe fețele judecătorilor, pe cari nu-i putuse înmuia cu cuvintele sale, el își ceti sentința.

„Așa e!“ zise el, nimeni nu mă poate apăra... Privi apoi spre Simona, ochii ei însă îi ocoleau pe ai lui. Și chiar să fi și voit, ea nu ar mai fi fost în stare să-l mântuiască.

„Tu trebuie să mori, decise tatăl“.

Soartea lui Elia eră hotărâtă: el nu trebuia să părăsească viu casa, în care petrecuse cu zece ani mai înainte atâtea ore fericite, și pe care o desonorase.

Eră vorba însă și de viața sau moartea lor, căci dacă l-ar fi iertat pe Elia, își pecet-

luiau ei înșiși pieirea ; el erà puternic și bogat și s-ar fi răzbunat pentru această noapte îngrozitoare. Așa dară, el trebuia să moară!

Nici un scrupul, nici o teamă nu erà în stare să miște aceste inimi împietrite, al căror Dumnezeu erà ura, și a căror religione erà răzbunarea.

La acelaș cămin juraseră să spele cu sânge ofența îndurată, iar acum, după ce așteptaseră luni și ani întregi, sosise în fine ora dorită.

„Ieși!“ zise Pietro cătră Simona.

„Nu! Rămân până la sfârșit!“ răspunse tinăra femeie rezolută.

Pietro își ridică pușca... El țânti asupra lui Elia ; când să apese însă pe cocoș, prin ușa închisă ce da înspre curte străbătău până la ei un sgomot.

Ei se priviră înspăimântați și Pietro lăsă pușca din mână. Ce erà aceasta ? Oare fuseră surprinși ?

Simona însă se ridică repede și țipă îngrozită : „Gabina, Gabina!“ Se repezi apoi la ușe și o deschise.

Micuța zăcea la pământ și nuse mișca.

„Copila mea! Gabina!” țipă Simona. O luă apoi în brațe și o duse la cămin. Văzându-o cu ochii închiși și cu fața desfigurată, Simona credea că e moartă. Ii sfârtică hăinuțele ude, cercă să-i încălzească membrele înghețate și suspinând greu își desmierd copila.

Tanu și Pietro priviau unul la altul, neștiind ce să facă. Fără doar' și poate micuța văzuse și auzise tot. Ce erà de făcut?

Elia tăcea și-și privia desnădăjduit copila: „Să fi murit oare?”

Pe buzele bătrânului Zio Tottoi flutură atunci un, zâmbet amar. El își zicea, că aceasta nu erà decât mâna lui D-zeu, care îi pedepsià, sau cei puțin îi prevenià, și în sufletul bătrânului se făcu ziuă. El luă pe Gabina din poala mamei sale, o puse în brațele lui Tanu și-i zise: „Mergi și o pune în păticul ei... iar tu Pietro adu în grabă pe medic!”

„Tată... ” zise tinărul, și arată spre Elia, în timp ce Tanu ducea pe copila și iar Simona îi lumină drumul.

„Pleacă!“ îi răspunse bătrânul. „Pleacă!
Nu se va întâmpla nimic rău!“

Încercându-se în vorbele tatălui său,
Pietro își răzîmă puşca de perete şi ieşi.

Bătrânul Zio Tottoi se duse apoi spre
uşe şi strigă: „Simona! Simona! Vino!“

Tinăra femeie sosi îndată.

„Simona“. zise tatăl cu voce domoală
şi serioasă. „Dumnezeu au văzut tot. Aceasta
e mâna lui D-zeu. Simona!...“

Simona pricepu; ea sta nemişcată cu
ochii aţintiţi asupra lui Elia, cu ochii ei
mari şi plini de foc, în cari se cetia o
luptă lăuntrică.

„E mâna lui Dzeu!“ repetă bătrânul.

Simona se repezi spre Elia şi îi
desfăcû legăturile; îl luă apoi de mână, îl
conduse în curte, deschise poarta cea mare,
şi împingându-l, afară îi zise :

„Du-te, şi cugetă-te la fica ta!“

Rămase apoi în poartă, până când pasul
lui se pierdû în depărtare.

La stivă 3
Topita 20
Răsbunare 77

Librăria diecezană

Arad, Str. Deák Ferenc Nr. 35.

Telefon pentru oraş şi comitat N-rul 266.

Are un mare depozit
de cărţi literare şi bi-
sericeşti, manuale şi
recvizite şcolare, rec-
vizite de cancelarie p.
oficiile parohiale, insti-
tute de credit şi can-
celarii advocaţiale etc.
bogat asortiment de
ornate, prapori şi rec-
vizite bisericesti: potire,
cruci, cădelniţe etc. etc

Serviciu prompt şi pe lângă
preţurile cele mai mode-
rate. La cerere servim cu
catalog gratuit şi franco.

Tipografia diecezană

Arad, Strada Deák Ferenc
Nrul 35. — Telefon 266.

Asortată fiind cu
cel mai uariu ma-
terial pentru orice
lucări ce aparțin
artei grafice, exe-
cută toate tipări-
turile necesare On.
institute ca: ma-
nuale didactice,
cărți și tipărituri de
tot felul pentru bi-
rouri, institute de
credit, cancelarii
advocațiale, etc.